

# PRAWO ZATRUDNIENIA PRACOWNIKÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH

Komentarz do wybranych przepisów  
Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce

redakcja naukowa Krzysztof W. Baran

---

Krzysztof W. Baran, Izabela Florczak, Mariusz Lekston  
Jakub Rumian, Iwona Sierocka, Bronisław Sitek  
Marzena Szablowska-Juckiewicz, Elżbieta Ura, Artur Woźniak

---

KOMENTARZE



# **PRAWO ZATRUDNIENIA PRACOWNIKÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH**

**Komentarz do wybranych przepisów  
Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce**

**redakcja naukowa Krzysztof W. Baran**

---

Krzysztof W. Baran, Izabela Florczak, Mariusz Lekston  
Jakub Rumian, Iwona Sierocka, Bronisław Sitek  
Marzena Szablowska-Juckiewicz, Elżbieta Ura, Artur Woźniak

---

**KOMENTARZE**

---

Stan prawny na 1 stycznia 2026 r.

Niniejsza publikacja została dofinansowana ze środków  
Centrum Badań nad Szkolnictwem Wyższym UJ w ramach  
Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości w Uniwersytecie Jagiellońskim

Recenzentka

Dr hab. Maria Bosak-Sojka, profesor Uniwersytetu Rzeszowskiego

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Beata Wawrzyńczak-Jędryka

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych artykułów ustawy napisali:

Krzysztof W. Baran – wstęp, art. 112, 121, 125, 147, 454

Izabela Florczak – art. 198–216

Mariusz Lekston – art. 113–116, 121a–124, 126, 127, 131–134

Jakub Rumian – art. 135, 146, 325, 451–453, 455–458

Iwona Sierocka – art. 136–145

Bronisław Sitek/Artur Woźniak – art. 177–197, 217–240

Marzena Szablowska-Juckiewicz – art. 117–120, 128–130

Elżbieta Ura – art. 275–306

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2026

ISBN 978-83-8438-098-7

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Zarządzania Prawami Autorskimi i Treściami

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 692 477 076

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa [www.profinfo.pl](http://www.profinfo.pl)

## O Autorach

**Krzysztof W. Baran** [ORCID: 0000-0001-5165-8265] – profesor doktor habilitowany nauk prawnych; kierownik Katedry Prawa Pracy i Polityki Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego; członek pierwszej i drugiej kadencji Rady Doskonałości Naukowej; senior partner w kancelarii specjalizującej się w prawie pracy, autor, współautor i redaktor licznych publikacji naukowych z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych, w tym kilkudziesięciu monografii, komentarzy i podręczników; redaktor naczelny piętnastotomowego *Systemu prawa pracy* oraz czasopisma „Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej”.

**Izabela Florczak** [ORCID: 0000-0003-3167-3382] – doktor nauk prawnych; adiunktka w Katedrze Prawa Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Polityki Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego; radca prawny; członek Komitetu Koordynującego Polską Sieć Naukową Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego COOPERANTE; autorka publikacji z zakresu prawa zatrudnienia, w szczególności podstaw prawnych zatrudnienia, zatrudnienia migrantów i prekaryzacji zatrudnienia.

**Mariusz Lekston** [ORCID: 0000-0003-3574-9428] – doktor nauk prawnych, rektor w Akademii Humanitas w Sosnowcu; adiunkt w Instytucie Nauk Prawnych w Akademii Humanitas w Sosnowcu; autor publikacji z zakresu indywidualnego i zbiorowego prawa pracy.

**Jakub Rumian** [ORCID: 0000-0002-9482-4929] – doktor nauk prawnych, adiunkt na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego; radca prawny w Okręgowej Izbie Radców Prawnych w Warszawie, wieloletni prowadzący zajęcia z zakresu prawa pracy dla studentów i aplikantów; specjalizuje się w zagadnieniach związanych z czasem pracy oraz zbiorowym prawem pracy.

**Iwona Sierocka** [ORCID: 0000-0003-1659-1717] – doktor habilitowany nauk prawnych, profesor w Zakładzie Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Uniwersytetu w Białymstoku; autorka ponad 100 publikacji z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych.

**Bronisław Sitek** [ORCID: 0000-0002-7365-6954] – profesor doktor habilitowany nauk prawnych; dr h.c. Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Uniwersytetu Jana Długosza w Częstochowie; specjalista w zakresie prawa rzymskiego, prawa cywilnego, prawa porównawczego. Wykładowca na Uniwersytecie SWPS w Warszawie. Prowadzi szeroko rozbudowaną międzynarodową współpracę naukową i organizacyjną, m.in. z uniwersytetami w Monachium, Bari,

Castellon, Gran Canaria, Sofia. W latach 2001–2013 prodziekan i dziekan Wydziału Prawa i Administracji UWM w Olsztynie. Od 8 lipca 2013 r. do 6 grudnia 2015 r. Prezes Prokuratury Skarbu Państwa. W latach 1997–2020 Sekretarz Centralnej Komisji ds. Stopni Naukowych i Tytułu, w latach 2020–2023 sekretarz Rady Doskonałości Naukowej. Od roku 2024 Przewodniczący Rady Doskonałości Naukowej. Autor ponad 300 prac naukowych i popularnonaukowych publikowanych w Polsce i za granicą, również w Stanach Zjednoczonych. Realizował liczne granty badawcze krajowe oraz zagraniczne.

**Marzena Szablowska-Juckiewicz** [ORCID: 0000-0003-1975-1309] – doktor habilitowany nauk prawnych; kierownik Katedry Prawa Pracy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; autorka lub współautorka publikacji naukowych poświęconych problematyce prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Głównymi kierunkami badań naukowych są: równe traktowanie w zatrudnieniu, odpowiedzialność odszkodowawcza pracodawcy, ochrona dóbr osobistych pracownika oraz zatrudnianie osób niepełnosprawnych.

**Elżbieta Ura** [ORCID: 0000-0001-6896-6790] – profesor doktor habilitowany nauk prawnych; kierownik Katedry Prawa i Postępowania Administracyjnego Uniwersytetu Rzeszowskiego; sędzia Sądu Okręgowego w Rzeszowie w Wydziale Pracy i Ubezpieczeń Społecznych; autorka ponad 200 publikacji naukowych.

**Artur Woźniak** [ORCID: 0000-0002-2688-4321] – absolwent Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, gdzie uzyskał tytuł licencjata i magistra w zakresie administracji, a następnie magistra prawa na Wydziale Prawa SWPS Uniwersytetu Humanistycznospołecznego w Warszawie. Od 2013 r. związany z administracją publiczną i sektorem prawnym, pracując kolejno w Biurze Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów, a obecnie w Biurze Rady Doskonałości Naukowej jako kierownik Działu prawnego. Prowadzi wykłady z przedmiotów związanych z naukami prawnymi na Akademii Nauk Stosowanych WSGE im. A. De Gasperi w Józefowie. Autor i współautor publikacji naukowych z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki.

## Spis treści

|                                                                                                                                                                                                                                  |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| O Autorach .....                                                                                                                                                                                                                 | 5  |
| Spis treści .....                                                                                                                                                                                                                | 7  |
| Wykaz skrótów .....                                                                                                                                                                                                              | 13 |
| Wstęp .....                                                                                                                                                                                                                      | 17 |
| Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U.<br>z 2024 r. poz. 1571; zm.: Dz.U. z 2024 r. poz. 1871, poz. 1897; z 2025 r. poz. 619,<br>poz. 620, poz. 621, poz. 622, poz. 1162) – (wyciąg) ..... | 19 |
| (…)                                                                                                                                                                                                                              |    |
| Dział II. Szkolnictwo wyższe .....                                                                                                                                                                                               | 21 |
| (…)                                                                                                                                                                                                                              |    |
| Rozdział 5. Pracownicy uczelni .....                                                                                                                                                                                             | 21 |
| Art. 112. [Pracownicy uczelni] .....                                                                                                                                                                                             | 21 |
| Art. 113. [Wymagania niezbędne do zajmowania stanowiska nauczyciela<br>akademickiego] .....                                                                                                                                      | 24 |
| Art. 114. [Kategorie pracowników badawczych i badawczo-dydaktycznych] ....                                                                                                                                                       | 28 |
| Art. 115. [Obowiązki nauczycieli akademickich] .....                                                                                                                                                                             | 29 |
| Art. 116. [Stanowisko profesora uczelni i inne] .....                                                                                                                                                                            | 33 |
| Art. 117. [Nawiązanie stosunku pracy] .....                                                                                                                                                                                      | 37 |
| Art. 118. [Zakaz powstania podległości służbowej między osobami bliskimi] ...                                                                                                                                                    | 40 |
| Art. 119. [Konkurs na stanowisko nauczyciela akademickiego] .....                                                                                                                                                                | 42 |
| Art. 120. [Wskazanie uczelni jako podstawowego miejsca pracy] .....                                                                                                                                                              | 44 |
| Art. 121. [Osoba wykonująca czynności z zakresu prawa pracy w stosunku<br>do rektora] .....                                                                                                                                      | 45 |
| Art. 121a. [Ochrona trwałości stosunku pracy nauczyciela akademickiego<br>będącego sędzią Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego<br>lub Naczelnego Sądu Administracyjnego] .....                                            | 46 |
| Art. 122. [Legitymacja służbowa] .....                                                                                                                                                                                           | 54 |
| Art. 123. [Wypowiedzenie umowy o pracę z nauczycielem akademickim] .....                                                                                                                                                         | 56 |
| Art. 124. [Wygaśnięcie umowy o pracę z nauczycielem akademickim] .....                                                                                                                                                           | 63 |
| Art. 125. [Dodatkowe zatrudnienie nauczyciela akademickiego] .....                                                                                                                                                               | 68 |

|                                                                               |                                                                                                                                               |            |
|-------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| Art. 126.                                                                     | [Regulamin pracy] .....                                                                                                                       | 83         |
| Art. 127.                                                                     | [Czas pracy nauczyciela akademickiego] .....                                                                                                  | 86         |
| Art. 128.                                                                     | [Okresowa ocena nauczycieli akademickich] .....                                                                                               | 92         |
| Art. 129.                                                                     | [Urlop wypoczynkowy] .....                                                                                                                    | 95         |
| Art. 130.                                                                     | [Płatny urlop naukowy] .....                                                                                                                  | 96         |
| Art. 131.                                                                     | [Płatny urlop dla poratowania zdrowia] .....                                                                                                  | 98         |
| Art. 132.                                                                     | [Odwołanie od orzeczenia lekarskiego] .....                                                                                                   | 103        |
| Art. 133.                                                                     | [Ponoszenie przez uczelnię kosztów badań lekarskich] .....                                                                                    | 104        |
| Art. 134.                                                                     | [Upoważnienie ustawowe dla ministra] .....                                                                                                    | 105        |
| Art. 135.                                                                     | [Wynagrodzenie w okresie urlopu wypoczynkowego oraz za czas<br>płatnych urlopów] .....                                                        | 105        |
| Art. 136.                                                                     | [Składniki wynagrodzenia pracownika uczelni publicznej] .....                                                                                 | 109        |
| Art. 137.                                                                     | [Wysokość miesięcznego wynagrodzenia zasadniczego] .....                                                                                      | 112        |
| Art. 138.                                                                     | [Dodatki do wynagrodzenia] .....                                                                                                              | 114        |
| Art. 139.                                                                     | [Wypłata wynagrodzenia] .....                                                                                                                 | 119        |
| Art. 140.                                                                     | [Ustalenie wysokości wynagrodzenia zasadniczego i dodatku<br>funkcyjnego rektora] .....                                                       | 120        |
| Art. 141.                                                                     | [Prawo do nagrody jubileuszowej] .....                                                                                                        | 121        |
| Art. 142.                                                                     | [Obliczenie wysokości nagrody jubileuszowej] .....                                                                                            | 126        |
| Art. 143.                                                                     | [Dodatkowe wynagrodzenie roczne] .....                                                                                                        | 127        |
| Art. 144.                                                                     | [Odписy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych] .....                                                                                      | 130        |
| Art. 145.                                                                     | [Nagrody rektora] .....                                                                                                                       | 134        |
| Art. 146.                                                                     | [Odprawa] .....                                                                                                                               | 137        |
| Art. 147.                                                                     | [Stosowanie przepisów Kodeksu pracy; właściwość sądów pracy] .....                                                                            | 140        |
| (...)                                                                         |                                                                                                                                               |            |
| <b>Dział V. Stopnie i tytuł w systemie szkolnictwa wyższego i nauki</b> ..... |                                                                                                                                               | <b>149</b> |
| Rozdział 1. Przepisy ogólne .....                                             |                                                                                                                                               | 149        |
| Art. 177.                                                                     | [Stopnie i tytuł nadawane w systemie szkolnictwa wyższego i nauki] .....                                                                      | 149        |
| Art. 178.                                                                     | [Podmioty nadające stopnie naukowe, stopnie w zakresie sztuki<br>oraz tytuł profesora] .....                                                  | 157        |
| Art. 179.                                                                     | [Dyplom doktorski i dyplom habilitacyjny] .....                                                                                               | 187        |
| Art. 180.                                                                     | [Uwierzytelnianie dyplomów doktorskich, dyplomów<br>habilitacyjnych i zaświadczeń] .....                                                      | 190        |
| Art. 181.                                                                     | [Delegacja ustawowa] .....                                                                                                                    | 193        |
| Art. 182.                                                                     | [Opłata za przeprowadzenie postępowania w sprawie o nadanie<br>stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego lub tytułu<br>profesora] ..... | 195        |
| Art. 183.                                                                     | [Zakaz uchylenia się od pełnienia funkcji promotora, promotora<br>pomocniczego, recenzenta] .....                                             | 202        |
| Art. 184.                                                                     | [Wynagrodzenie promotora, promotora pomocniczego, recenzenta<br>i członka komisji habilitacyjnej] .....                                       | 205        |
| Rozdział 2. Stopień doktora .....                                             |                                                                                                                                               | 208        |
| Oddział 1. Nadawanie stopnia doktora .....                                    |                                                                                                                                               | 208        |
| Art. 185.                                                                     | [Podmioty doktoryzujące] .....                                                                                                                | 208        |

|            |                                                                                                                                                |     |
|------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Art. 186.  | [Warunki nadania stopnia doktora] .....                                                                                                        | 214 |
| Art. 187.  | [Rozprawa doktorska] .....                                                                                                                     | 222 |
| Art. 188.  | [Udostępnienie w BIP podmiotu doktoryzującego rozprawy doktorskiej i recenzji oraz informacji o planowanej obronie rozprawy doktorskiej] ..... | 227 |
| Art. 189.  | [Wszczęcie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora] .....                                                                               | 231 |
| Art. 190.  | [Promotorzy i recenzenci] .....                                                                                                                | 236 |
| Art. 191.  | [Dopuszczenie do obrony rozprawy doktorskiej] .....                                                                                            | 244 |
| Art. 192.  | [Określenie sposobu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora] .....                                                                      | 247 |
| Art. 193.  | [Odwołanie do RDN od decyzji o odmowie nadania stopnia doktora] ....                                                                           | 252 |
| Art. 194.  | [Wznowienie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora] ....                                                                               | 259 |
| Art. 195.  | [Stwierdzenie nieważności decyzji w sprawie nadania stopnia doktora] .....                                                                     | 272 |
| Art. 196.  | [Urlop na przygotowanie obrony rozprawy doktorskiej oraz zwolnienie od pracy na przeprowadzenie obrony rozprawy doktorskiej] .....             | 278 |
| Art. 197.  | [Tryby przygotowania rozprawy doktorskiej] .....                                                                                               | 279 |
| Oddział 2. | Kształcenie doktorantów .....                                                                                                                  | 281 |
| Art. 198.  | [Szkoly doktorskie] .....                                                                                                                      | 281 |
| Art. 198a. | [Czasowe ograniczenie lub zawieszenie kształcenia doktorantów w sytuacjach nadzwyczajnych] .....                                               | 287 |
| Art. 198b. | [Przedłużenie ważności legitymacji doktoranta w przypadku czasowego ograniczenia lub zawieszenia kształcenia doktorantów] ...                  | 288 |
| Art. 199.  | [Utrata możliwości prowadzenia kształcenia doktorantów lub prowadzenia szkoły doktorskiej] .....                                               | 288 |
| Art. 200.  | [Rekrutacja do szkoły doktorskiej] .....                                                                                                       | 290 |
| Art. 201.  | [Czas trwania kształcenia doktorantów] .....                                                                                                   | 294 |
| Art. 202.  | [Realizacja indywidualnego planu badawczego] .....                                                                                             | 296 |
| Art. 203.  | [Skreślenie z listy doktorantów] .....                                                                                                         | 299 |
| Art. 204.  | [Złożenie rozprawy doktorskiej] .....                                                                                                          | 301 |
| Art. 205.  | [Regulamin szkoły doktorskiej] .....                                                                                                           | 302 |
| Art. 206.  | [Obowiązki wobec doktorantów w przypadku zaprzestania kształcenia doktorantów w danej dyscyplinie] .....                                       | 306 |
| Art. 207.  | [Podstawowe obowiązki doktoranta] .....                                                                                                        | 308 |
| Art. 208.  | [Przerwy wypoczynkowe; zaliczenie okresu kształcenia w szkole doktorskiej do okresu pracy] .....                                               | 309 |
| Art. 209.  | [Stypendium doktoranckie] .....                                                                                                                | 312 |
| Art. 210.  | [Kredyt studencki] .....                                                                                                                       | 315 |
| Art. 211.  | [Zakwaterowanie w domu studenckim; wyżywienie w stołówce studenckiej] .....                                                                    | 318 |
| Art. 212.  | [Stypendia przyznawane przez jednostki samorządu terytorialnego] ...                                                                           | 318 |
| Art. 213.  | [Stypendia za wyniki w nauce lub w sporcie] .....                                                                                              | 319 |
| Art. 214.  | [Ulgi w opłatach za przejazdy publicznymi środkami komunikacji miejskiej] .....                                                                | 319 |
| Art. 215.  | [Samorząd doktorantów] .....                                                                                                                   | 320 |
| Art. 216.  | [Zrzeszanie się w organizacjach doktorantów] .....                                                                                             | 321 |

|                                                                                                                                                                                            |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Oddział 3. Tryb eksternistyczny .....                                                                                                                                                      | 323 |
| Art. 217. [Wniosek o wyznaczenie promotora] .....                                                                                                                                          | 323 |
| Art. 217a. [Opinia o rozprawie doktorskiej przygotowanej w trybie eksternistycznym] .....                                                                                                  | 324 |
| Art. 217b. [Stypendia dla osób przygotowujących rozprawę doktorską w trybie eksternistycznym] .....                                                                                        | 325 |
| Art. 217c. [Określenie warunków korzystania z infrastruktury badawczej i informatycznej przez osoby przygotowujące rozprawę doktorską w trybie eksternistycznym] .....                     | 325 |
| Rozdział 3. Stopień doktora habilitowanego .....                                                                                                                                           | 327 |
| Art. 218. [Podmioty habilitujące] .....                                                                                                                                                    | 327 |
| Art. 219. [Warunki nadania stopnia doktora habilitowanego] .....                                                                                                                           | 328 |
| Art. 220. [Wszczęcie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego] .....                                                                                                  | 337 |
| Art. 221. [Ocena przez RDN wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego] .....                                                                        | 341 |
| Art. 222. [Informacje udostępniane w BIP podmiotu habilitującego] .....                                                                                                                    | 366 |
| Art. 223. [Zwolnienie od pracy na uczestnictwo w kolokwium habilitacyjnym] ...                                                                                                             | 367 |
| Art. 224. [Odwołanie do RDN od decyzji o odmowie nadania stopnia doktora habilitowanego] .....                                                                                             | 368 |
| Art. 225. [Wznowienie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego oraz stwierdzenie nieważności decyzji o nadaniu tego stopnia – odpowiednie stosowanie przepisów] ..... | 370 |
| Art. 226. [Nabycie uprawnień równoważnych uprawnieniom wynikającym z posiadania stopnia doktora habilitowanego] .....                                                                      | 371 |
| Rozdział 3a. Szczególne zasady nadawania uprawnień do nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego .....                                                                             | 375 |
| Art. 226a. [Nadanie uprawnienia do nadawania stopnia doktora i stopnia doktora habilitowanego w przypadku wyodrębnienia nowej dyscypliny] .....                                            | 375 |
| Rozdział 4. Tytuł profesora .....                                                                                                                                                          | 377 |
| Art. 227. [Warunki nadania tytułu profesora] .....                                                                                                                                         | 377 |
| Art. 228. [Wszczęcie postępowania w sprawie nadania tytułu profesora] .....                                                                                                                | 392 |
| Art. 228a. [Prowadzenie postępowania w sprawie nadania tytułu profesora w przypadku włączenia dyscypliny lub dziedziny do innej dyscypliny lub dziedziny] .....                            | 398 |
| Art. 229. [Recenzent w postępowaniu w sprawie nadania tytułu profesora] ....                                                                                                               | 399 |
| Art. 230. [Złożenie przez RDN wniosku o nadanie tytułu profesora] .....                                                                                                                    | 400 |
| Art. 231. [Utrata tytułu profesora] .....                                                                                                                                                  | 404 |
| Rozdział 5. Rada Doskonałości Naukowej .....                                                                                                                                               | 407 |
| Art. 232. [Status Rady Doskonałości Naukowej] .....                                                                                                                                        | 407 |
| Art. 233. [Członkowie Rady Doskonałości Naukowej] .....                                                                                                                                    | 409 |
| Art. 234. [Kadencja Rady Doskonałości Naukowej] .....                                                                                                                                      | 413 |

|                                                                           |                                                                                                                             |            |
|---------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| Art. 235.                                                                 | [Organy Rady Doskonałości Naukowej] .....                                                                                   | 414        |
| Art. 236.                                                                 | [Statut Rady Doskonałości Naukowej] .....                                                                                   | 415        |
| Art. 237.                                                                 | [Biuro Rady Doskonałości Naukowej] .....                                                                                    | 419        |
| Art. 238.                                                                 | [Zadania Rady Doskonałości Naukowej] .....                                                                                  | 420        |
| Art. 239.                                                                 | [Nadzór Rady Doskonałości Naukowej nad podmiotami<br>doktoryzującymi i podmiotami habilitującymi] .....                     | 421        |
| Art. 240.                                                                 | [Wyznaczanie recenzentów przez Radę Doskonałości Naukowej] .....                                                            | 424        |
| (...)                                                                     |                                                                                                                             |            |
| <b>Dział VII. Odpowiedzialność dyscyplinarna</b> .....                    |                                                                                                                             | <b>427</b> |
| Rozdział 1. Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich ..... |                                                                                                                             | 427        |
| Art. 275.                                                                 | [Podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej] .....                                                                           | 427        |
| Art. 276.                                                                 | [Kary dyscyplinarne] .....                                                                                                  | 432        |
| Art. 277.                                                                 | [Rzecznicy dyscyplinarni] .....                                                                                             | 436        |
| Art. 278.                                                                 | [Podmioty orzekające w postępowaniach dyscyplinarnych] .....                                                                | 439        |
| Art. 279.                                                                 | [Właściwość rzeczowa komisji dyscyplinarnych] .....                                                                         | 440        |
| Art. 280.                                                                 | [Kadencja komisji dyscyplinarnej] .....                                                                                     | 441        |
| Art. 281.                                                                 | [Obsługa komisji dyscyplinarnych przez ministerstwo] .....                                                                  | 441        |
| Art. 282.                                                                 | [Kompetencje rektora] .....                                                                                                 | 442        |
| Art. 283.                                                                 | [Mediacja] .....                                                                                                            | 444        |
| Art. 284.                                                                 | [Kara upomnienia] .....                                                                                                     | 446        |
| Art. 284a.                                                                | [Doręczenie postanowienia o poleceniu rozpoczęcia prowadzenia<br>sprawy; zażalenie] .....                                   | 448        |
| Art. 285.                                                                 | [Rozpoczęcie prowadzenia sprawy przez rzecznika dyscyplinarnego] ...                                                        | 449        |
| Art. 286.                                                                 | [Strony w postępowaniu wyjaśniającym i ich uprawnienia] .....                                                               | 451        |
| Art. 287.                                                                 | [Termin wszczęcia i zakończenia postępowania wyjaśniającego] .....                                                          | 452        |
| Art. 288.                                                                 | [Przedawnienie karalności] .....                                                                                            | 456        |
| Art. 289.                                                                 | [Zażalenie na postanowienie o umorzeniu postępowania<br>wyjaśniającego] .....                                               | 457        |
| Art. 290.                                                                 | [Zawieszenie postępowania wyjaśniającego] .....                                                                             | 458        |
| Art. 291.                                                                 | [Skład orzekający komisji dyscyplinarnych] .....                                                                            | 459        |
| Art. 292.                                                                 | [Strony w postępowaniu dyscyplinarnym] .....                                                                                | 459        |
| Art. 293.                                                                 | [Przebieg postępowania dyscyplinarnego] .....                                                                               | 460        |
| Art. 294.                                                                 | [Orzeczenia komisji dyscyplinarnej] .....                                                                                   | 466        |
| Art. 295.                                                                 | [Odwołanie do komisji dyscyplinarnej przy ministrze oraz do sądu<br>pracy] .....                                            | 469        |
| Art. 296.                                                                 | [Wznowienie postępowania dyscyplinarnego] .....                                                                             | 474        |
| Art. 297.                                                                 | [Zawieszenie postępowania dyscyplinarnego na czas trwania<br>postępowania przygotowawczego lub postępowania sądowego] ..... | 478        |
| Art. 298.                                                                 | [Przedawnienie karalności] .....                                                                                            | 479        |
| Art. 299.                                                                 | [Przekazanie orzeczenia komisji dyscyplinarnej stronom<br>postępowania, rektorowi i ministrowi] .....                       | 479        |
| Art. 300.                                                                 | [Zatarcie kar dyscyplinarnych] .....                                                                                        | 479        |
| Art. 301.                                                                 | [Opinia komisji do spraw etyki w nauce PAN] .....                                                                           | 480        |
| Art. 302.                                                                 | [Zawieszenie w pełnieniu obowiązków] .....                                                                                  | 481        |
| Art. 303.                                                                 | [Wynagrodzenie w okresie zawieszenia w pełnieniu obowiązków] ....                                                           | 482        |

|                                                                              |                                                                                                                                                                                              |     |
|------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Art. 304.                                                                    | [Ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej rzecznika dyscyplinarnego oraz członka komisji dyscyplinarnej] .....                                                                            | 483 |
| Art. 305.                                                                    | [Zakres stosowania przepisów Kodeksu postępowania karnego do postępowań w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej] .....                                                                   | 484 |
| Art. 306.                                                                    | [Delegacja ustawowa – szczegółowy tryb prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego] .....                                                               | 486 |
| (...)                                                                        |                                                                                                                                                                                              |     |
| <b>Dział VIII. Cudzoziemcy w systemie szkolnictwa wyższego i nauki</b> ..... |                                                                                                                                                                                              | 487 |
| (...)                                                                        |                                                                                                                                                                                              |     |
| Art. 325.                                                                    | [Zatrudnienie cudzoziemca w instytucji tworzącej system szkolnictwa wyższego i nauki lub działającej na rzecz tego system] ...                                                               | 487 |
| (...)                                                                        |                                                                                                                                                                                              |     |
| <b>Dział XIV. Przepisy szczególne</b> .....                                  |                                                                                                                                                                                              | 491 |
| (...)                                                                        |                                                                                                                                                                                              |     |
| Art. 451.                                                                    | [Wyznaczenie żołnierza zawodowego na stanowisko nauczyciela akademickiego w uczelni wojskowej] .....                                                                                         | 491 |
| Art. 452.                                                                    | [Zwolnienie ze stanowiska nauczyciela akademickiego uczelni wojskowej będącego żołnierzem zawodowym] .....                                                                                   | 495 |
| Art. 453.                                                                    | [Dodatkowe zatrudnienie żołnierza zawodowego będącego nauczycielem akademickim uczelni wojskowej] .....                                                                                      | 497 |
| Art. 454.                                                                    | [Uczestnictwo nauczyciela akademickiego w udzielaniu świadczeń zdrowotnych] .....                                                                                                            | 501 |
| Art. 455.                                                                    | [Świadczenia dla żołnierzy zawodowych wykonujących zadania w uczelni wojskowej oraz funkcjonariuszy wykonujących zadania w uczelni służb państwowych – odesłanie do odrębnych przepisów] ... | 502 |
| Art. 456.                                                                    | [Przebieg zawodowej służby wojskowej żołnierzy zawodowych zajmujących stanowiska w uczelniach] .....                                                                                         | 504 |
| Art. 457.                                                                    | [Odpowiedzialność zawodowa w uczelni wojskowej, uczelni służb państwowych, uczelni artystycznej, uczelni medycznej i uczelni morskiej] .....                                                 | 505 |
| Art. 458.                                                                    | [Nagroda ministra przyznawana nauczycielowi akademickiemu zatrudnionemu w uczelni wojskowej, uczelni służb państwowych, uczelni artystycznej, uczelni medycznej lub uczelni morskiej] .....  | 507 |
| (...)                                                                        |                                                                                                                                                                                              |     |
| <b>Bibliografia</b> .....                                                    |                                                                                                                                                                                              | 511 |
| <b>Orzecznictwo</b> .....                                                    |                                                                                                                                                                                              | 521 |
| <b>Skorowidz</b> .....                                                       |                                                                                                                                                                                              | 529 |

## Wykaz skrótów

### Akty prawne

- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2025 r. poz. 1071 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2025 r. poz. 383 ze zm.)
- KN – ustawa z 26.01.1982 r. – Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2024 r. poz. 986 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2025 r. poz. 277 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2025 r. poz. 1691)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 ze zm.)
- k.p.k. – ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2025 r. poz. 46 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm.)
- p.p.s.a. – ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2024 r. poz. 935 ze zm.)
- pr. aut. – ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2025 r. poz. 24)
- pr. przeds. – ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2025 r. poz. 1480 ze zm.)
- p.s.w. z 2005 r. – ustawa z 27.07.2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2017 r. poz. 2183 ze zm.) – uchylona
- p.s.w.n. – ustawa z 20.07.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2024 r. poz. 1571 ze zm.)
- p.w.p.s.w.n. – ustawa z 3.07.2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. poz. 1669 ze zm.)
- r.e.j.d.n. – rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 22.02.2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej (Dz.U. z 2022 r. poz. 661 ze zm.)
- r.s.t.p.m. – rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 8.06.2022 r. w sprawie szczegółowego trybu prowadzenia mediacji, postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, a także sposobu wykonywania kar dyscyplinarnych i ich zatarcia (Dz.U. poz. 1236)
- u.d.w.r. – ustawa z 12.12.1997 r. o dodatkowym wynagrodzeniu rocznym dla pracowników jednostek sfery budżetowej (Dz.U. z 2025 r. poz. 560)
- u.f.p. – ustawa z 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2025 r. poz. 1483 ze zm.)

- u.i.d.p. – ustawa z 17.02.2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. z 2025 r. poz. 1703)
- u.p.z. – ustawa z 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2018 r. poz. 1265 ze zm.) – uchylona
- u.r.s.z. – ustawa z 23.05.1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 123 ze zm.)
- u.s.c. – ustawa z 21.11.2008 r. o służbie cywilnej (Dz.U. z 2024 r. poz. 409 ze zm.)
- u.s.n.t.n. – ustawa z 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r. poz. 1789 ze zm.) – uchylona
- ustawa o PAN – ustawa z 30.04.2010 r. o Polskiej Akademii Nauk (Dz.U. z 2020 r. poz. 1796 ze zm.)
- ustawa o PIP – ustawa z 13.04.2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz.U. z 2024 r. poz. 1712 ze zm.)
- ustawa o Policji – ustawa z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2025 r. poz. 636 ze zm.)
- ustawa zmieniająca – ustawa z 18.03.2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 84, poz. 455 ze zm.)
- u.s.w. z 1990 r. – ustawa z 12.09.1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385 ze zm.) – uchylona
- u.s.w.ż.z. – ustawa z 11.09.2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 536) – uchylona
- u.z.f.ś.s. – ustawa z 4.03.1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 288)
- u.z.z. – ustawa z 23.05.1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. z 2025 r. poz. 440 ze zm.)
- z.t.p. – rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz.U. z 2016 r. poz. 283)

## Czasopisma, zbiory orzecznictwa

- GSP-Prz. Orz. – Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa
- KZS – Krakowskie Zeszyty Sądowe
- MPP – Monitor Prawa Pracy
- M. Praw. – Monitor Prawniczy
- ONSAiWSA – Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych
- OSN – Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNAPiUS – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
- OSNCP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
- OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
- OSNP – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
- OSNwSK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
- OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
- OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
- PiP – Państwo i Prawo
- PiZS – Praca i Zabezpieczenie Społeczne
- POSAG – Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
- Prok. i Pr. – Prokuratura i Prawo
- Pr. Pracy – Prawo Pracy

Sł. Prac. – Służba Pracownicza  
St.Pr.PiPSP. – Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej

## Inne

CMKP – Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego  
NSA – Naczelny Sąd Administracyjny  
RDN – Rada Doskonałości Naukowej  
SA – sąd apelacyjny  
SN – Sąd Najwyższy  
SO – sąd okręgowy  
TK – Trybunał Konstytucyjny  
TSUE – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej  
WSA – wojewódzki sąd administracyjny



## Wstęp

Akademickie prawo zatrudnienia reguluje status osób świadczących pracę w uczelniach wyższych. W wymiarze podmiotowym odnosi się ono nie tylko do nauczycieli akademickich, lecz również innych kategorii pracowników uczelni oraz osób zatrudnionych w nich na podstawach niepracowniczych, takich jak umowy cywilnoprawne, samozatrudnienie czy zatrudnienie administracyjnoprawne. *Komentarz* obejmuje swym zakresem także zagadnienia prawne dotyczące doktorantów oraz osób aspirujących do uzyskania stopni i tytułu naukowego. W opracowaniu przedstawiono procedury z tym związane oraz zagadnienia związane ze statusem Rady Doskonałości Naukowej.

Zatrudnienie w szkolnictwie wyższym podlega silnej kinetyce procesów społecznych. Ustawa z 20.07.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, zwana konstytucją dla nauki, w sposób istotny zmieniła model świadczenia pracy w uczelniach wyższych. Generuje to w swych następstwach rozmaite trudności w stosowaniu prawa w praktyce. Nasilają się one w związku z procesami demograficznymi, które boleśnie dotykają niektóre sektory szkolnictwa wyższego w trzeciej dekadzie XXI w.

Prezentowany *Komentarz* ma w swych założeniach służyć jako uniwersalne źródło wiedzy na temat prawnych mechanizmów regulujących zatrudnienie w szkolnictwie wyższym. *Komentarz* ten ma w swych założeniach realizować dyrektywę holistyczności badań dogmatycznych. Zawiera on nie tylko wykładnię obowiązujących przepisów, lecz również dorobek judykatury oraz nauki prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Jego istotna część została uwzględniona w przepisach, co powinno Czytelnikowi ułatwić, w razie potrzeby, dokonanie pogłębionej analizy problemów prawnych.

Prezentowane opracowanie jest pracą zbiorową, ale nie wspólną. Zamieszczone w nim zapatrywania merytoryczne są wyrazem indywidualnych poglądów poszczególnych autorów. W sposób autonomiczny, w ramach przyjętej koncepcji metodologicznej, decydowali oni o sposobie przedstawienia poszczególnych zagadnień prawnych. Przygotowując tę publikację, autorzy mieli na uwadze zarówno potrzeby doktryny prawa, jak i praktyki jego stosowania. Stąd też uwzględniono w niej nie tylko aspekty materialnoprawne, lecz również proceduralne. Omówiono też w nim problematykę przesłanki uzyskania stopni naukowych oraz tytułu profesora. Aspekty te, mimo że nie dotyczą bezpośrednio statusu pracowniczego nauczycieli akademickich, stanowią immanentną część ich statusu prawnego, określającego pozycję w strukturach akademickich.

W swych założeniach *Komentarz* jest skierowany do szerokiego kręgu Czytelników. Mam tu na myśli nie tylko wąsko pojmowane środowisko akademickie, lecz także menedżerów i kadrowców zatrudnionych w szkolnictwie wyższym. Żywię też przekonanie, że okaże się on użyteczny w pracy działaczy związkowych, członków organów przedstawicielskich

funkcjonujących w uczelniach oraz praktyków wymiaru sprawiedliwości. Pomocniczo publikacja ta może być również wykorzystana w procesie dydaktycznym na studiach prawniczych i administracyjnych. Byłoby dla mnie źródłem osobistej satysfakcji, gdyby *Komentarz* ten stał się pożytecznym narzędziem w prowadzeniu racjonalnego dyskursu w środowisku akademickim.

Kraków, 24 grudnia 2025 r.

Krzysztof W. Baran

Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r.

# Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

---

(Dz.U. z 2024 r. poz. 1571; zm.: Dz.U. z 2024 r. poz. 1871, poz. 1897; z 2025 r. poz. 619, poz. 620, poz. 621, poz. 622, poz. 1162)

(wyciąg)

(...)



## Dział II. Szkolnictwo wyższe

(...)

### Rozdział 5. Pracownicy uczelni

Krzysztof W. Baran

#### Art. 112. [Pracownicy uczelni]

Pracownikami uczelni są nauczyciele akademicki oraz pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi.

1. Rozdział 5 p.s.w.n. reguluje status pracowników uczelni. W ujęciu ogólnoteoretycznym jego przepisy posiadają cechy pragmatyki zawodowej szczególnej. Nie mają one jednak przymiotu kompleksowości, w efekcie nie precyzują wszystkich aspektów akademickiego stosunku pracy. Stąd też w art. 147 ust. 1 p.s.w.n. zamieszczono stosownej treści odesłanie do Kodeksu pracy.
- 2.1. W płaszczyźnie podmiotowej rozdział 5 p.s.w.n. reguluje nie tylko status nauczycieli akademickich, ale również innych pracowników niebędących nauczycielami akademickimi. Konstatacja ta ma swe uzasadnienie w tekstualnym brzmieniu art. 112 p.s.w.n. oraz w argumentacji *a rubrica*, odwołującej się do tytułu rozdziału 5 p.s.w.n. W tym miejscu godzi się zaakcentować, że zasadnicza większość przepisów tego działu dotyczy nauczycieli akademickich. Status pracowników nieakademickich jest w ustawie na drugim planie. Dotyczą go przede wszystkim art. 117 ust. 1, art. 118, 126, 136, 138, 141–145, 147 p.s.w.n.
- 2.2. Ustanowiona w art. 112 p.s.w.n. dyferencjacja na nauczycieli akademickich i pracowników nieakademickich oparta jest o rodzaj pracy świadczony na rzecz szkoły wyższej. Przepis ten nie precyzuje warunków uzyskania statusu pracownika uczelni. W odniesieniu do nauczycieli akademickich czynią to dalsze normy komentowanej ustawy, w szczególności art. 113–117. Nie zmienia to faktu, że do wszystkich pracowników uczelni mają zastosowanie regulacje ogólnie kształtujące tzw. zdolność pracowniczą<sup>1</sup>. *De lege lata* jest ona kształtowana przez dwa faktory, czyli wiek pracownika oraz jego zdolność do czynności prawnych. W tej materii do

<sup>1</sup> Por. K.W. Baran [w:] *Kodeks pracy. Komentarz*, red. K.W. Baran, Warszawa 2018, s. 37 oraz G. Goździewicz [w:] *System prawa pracy*, t. II, *Indywidualne prawo pracy. Część ogólna*, red. G. Goździewicz, Warszawa 2017, s. 113 i n. oraz powołana tam literatura.

obu kategorii pracowników wyróżnionych w art. 112 p.s.w.n. mają zastosowanie mechanizmy prawne przewidziane w art. 22 § 2 i 3 k.p.<sup>2</sup> w związku z art. 147 ust. 1 p.s.w.n.

- 2.3. Status pracownika uczelni posiadają wszystkie osoby w niej zatrudnione na podstawie stosunku pracy, niezależnie od charakteru aktu go kreującego. Oznacza to, że pracownikiem jest zarówno osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, w tym także na podstawie umowy czasowej, jak i osoba zatrudniona na podstawie mianowania (por. art. 248 p.w.p.s.w.n.).

Przymiot pracownika uczelni w rozumieniu art. 112 p.s.w.n. posiadają również osoby świadczące pracę w ramach pracy zdalnej. Pogląd ten ma swe uzasadnienie w argumencie *lege non distinguente*.

Zagadnieniem wymagającym rozważenia przy komentowaniu art. 112 p.s.w.n. jest kwestia, czy przepisy tej ustawy stosuje się do pracowników tymczasowych zatrudnionych w uczelni. Za tego rodzaju wykładnią *implicite* przemawia regulacja z art. 15 ustawy z 9.07.2003 r. o zatrudnianiu pracowników tymczasowych<sup>3</sup>, zgodnie z którym pracownik w okresie wykonywania pracy na rzecz pracodawcy użytkownika nie może być traktowany mniej korzystnie niż pracownicy zatrudnieni przez tego pracodawcę na takim samym lub podobnym stanowisku pracy. Tego rodzaju wykładnia ma też uzasadnienie *a completudine* w art. 16 powołanej ustawy.

- 3.1. Przymiotu pracownika uczelni w rozumieniu art. 112 p.s.w.n. nie posiadają natomiast osoby zatrudnione na podstawie umów cywilnoprawnych, zarówno starannego działania (np. umowa zlecenia, umowa o świadczenie usług), jak i rezultatu (umowa o dzieło)<sup>4</sup>. Analogicznie należy traktować samozatrudnionych, wolontariuszy oraz inne osoby świadczące pracę bez wynagrodzenia. Statusu pracownika nie posiadają też doktoranci, i to niezależnie od trybu kształcenia, mimo prowadzenia przez nich badań naukowych i zajęć dydaktycznych (por. art. 200 i n. p.s.w.n.).

Przymiotu pracownika w rozumieniu komentowanego przepisu nie posiadają również funkcjonariusze służb zmilitaryzowanych i żołnierze zawodowi zatrudnieni na stanowiskach nauczycieli akademickich (por. art. 451–458 p.s.w.n.). Zatrudnienie tych kategorii osób ma charakter administracyjnoprawny<sup>5</sup> i nie ma cech stosunku pracy. Należy mieć jednak na uwadze fakt, że niekiedy mają oni zbliżone uprawnienia jak pracownicy uczelni.

- 3.2. Osoby zatrudnione w uczelni wyższej, a nieposiadające statusu jej pracownika w rozumieniu art. 112 p.s.w.n., posiadają w sferze normatywnej przymiot osoby wykonującej pracę zarobkową w rozumieniu art. 1<sup>1</sup> u.z.z., jeżeli świadczą pracę za wynagrodzeniem na innej podstawie niż stosunek pracy i nie zatrudniają do tego rodzaju pracy innych osób<sup>6</sup>. Dotyczy to nie tylko osób zatrudnionych na podstawie umów cywilnoprawnych<sup>7</sup>, ale także samozatrudnionych,

<sup>2</sup> Por. M. Tomaszewska [w:] *Kodeks pracy. Komentarz*, t. I, red. K.W. Baran, Warszawa 2025, s. 213 i n.

<sup>3</sup> Dz.U. z 2019 r. poz. 1563.

<sup>4</sup> Por. M. Lekston, *Podstawy zatrudnienia „innych osób” prowadzących zajęcia dydaktyczne w szkole wyższej*, „Roczniki Administracji i Prawa” 2025/3, s. 311 i n.

<sup>5</sup> Por. T. Kuczyński [w:] *System prawa pracy*, t. VII, *Zatrudnienie niepracownicze*, red. K.W. Baran, Warszawa 2015, s. 391 i n. oraz powołana tam literatura.

<sup>6</sup> Por. K.W. Baran [w:] *Zbiorowe prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K.W. Baran, Warszawa 2024, s. 32 i n.

<sup>7</sup> Por. A.M. Świątkowski [w:] *System prawa pracy*, t. VII, *Zatrudnienie niepracownicze*, red. K.W. Baran, Warszawa 2015, s. 47 i n. oraz powołana tam literatura.

doktorantów, wolontariuszy<sup>8</sup>, a nawet niektórych kategorii funkcjonariuszy służb zmilitaryzowanych<sup>9</sup>. Osoby te mają analogiczne prawa związkowe jak pracownicy uczelni. W szczególności mogą zrzeszać się w związkach zawodowych, być objęte układami zbiorowymi<sup>10</sup> albo innymi porozumieniami zbiorowymi, a nawet uczestniczyć w sporach zbiorowych. W praktyce w płaszczyźnie kolektywnej osoby te będą miały status zbliżony do pracowniczego.

4.1. Analizując akademickie stosunki pracy, warto nieco uwagi poświęcić pracodawcy. Status ten ma *de lege lata* uczelnia w rozumieniu art. 9 p.s.w.n. Nie ma przy tym znaczenia, czy jest uczelnią publiczną czy niepubliczną oraz czy jest to uczelnia akademicka czy zawodowa. Wszystkie one mają *de lege lata* przymiot pracodawcy w rozumieniu art. 3 k.p.<sup>11</sup> Wniosek ten wynika z argumentacji *lege non distinguente*, ponieważ ustawodawca nie dzieli uczelni wedle kryterium zdolności pracodawczej.

4.2. Trudności w identyfikacji pracodawcy w akademickim prawie pracy występują w przypadku struktur złożonych. Problemem jest zwłaszcza status krajowych filii (por. art. 47 ust. 1 p.s.w.n.) i oddziałów zagranicznych. W tej materii należy stosować mechanizmy ogólne wypracowane przez doktrynę<sup>12</sup> i judykaturę<sup>13</sup> prawa pracy na gruncie art. 3 k.p. w związku z art. 147 ust. 1 p.s.w.n. Oznacza to, że jednostka organizacyjna w szkolnictwie wyższym może mieć przymiot pracodawcy, jeżeli przyznano jej zdolność do zatrudnienia pracowników we własnym imieniu oraz została wyodrębniona organizacyjnie i posiada autonomię finansową. W tym drugim aspekcie oznacza to uprawnienie do samodzielnego dysponowania środkami finansowymi. Jak się wydaje, minimalnym standardem w tym zakresie jest posiadanie wyodrębnionego funduszu płac, z którego są wypłacane pracownikom uczelni wynagrodzenia.

Wewnętrzna jednostka uczelni, jak np. wydział, instytut czy katedra, nie mają statusu pracodawcy, ponieważ nie spełniają wymagań, jakie stawia im art. 3 k.p. (w związku z art. 147 ust. 1 p.s.w.n.). W tym miejscu warto zaakcentować, że tego przymiotu *de lege lata* nie ma też rektor ani założyciel uczelni niepublicznej.

4.3. Na gruncie zbiorowego prawa zatrudnienia uczelnia ma przymiot pracodawcy na mocy art. 1<sup>1</sup> pkt 2 u.z.z., jeżeli zatrudnia chociaż jedną osobę wykonującą pracę zarobkową, niezależnie od podstawy tego zatrudnienia<sup>14</sup>. Oznacza to w praktyce, że jest ona pracodawcą w sferze kolektywnej, także dla osób wykonujących pracę zarobkową w ramach zatrudnienia cywilnoprawnego, samozatrudnienia, wolontariatu oraz świadczeń pracy przez doktorantów i niektóre kategorie funkcjonariuszy służb mundurowych. Wskazany tutaj dualizm zdolności pracodawczej wymaga w każdej konkretnej sprawie określenia jej specyfiki zarówno w wymiarze podmiotowym, jak i przedmiotowym. Z punktu widzenia zbiorowego prawa zatrudnienia w praktyce mogą funkcjonować więc uczelnie pracownicze, zatrudniające wyłącznie

<sup>8</sup> Por. A. Wypych-Żywicka [w:] *System prawa pracy*, t. VII, *Zatrudnienie niepracownicze*, red. K.W. Baran, Warszawa 2015, s. 274 i n. oraz powołana tam literatura.

<sup>9</sup> Por. K.W. Baran [w:] *Zbiorowe...*, red. K.W. Baran, s. 44–45.

<sup>10</sup> Por. art. 4 ustawy z 5.11.2025 r. o układach zbiorowych pracy i porozumieniach zbiorowych, Dz.U. poz. 1661.

<sup>11</sup> Por. art. 3 k.p. oraz K.W. Baran [w:] *Kodeks...*, t. I, red. K.W. Baran, 2025, s. 45 i n. Por. też projekt ustawy o układach zbiorowych pracy i innych porozumieniach zbiorowych, druk sejmowy nr 1627.

<sup>12</sup> Por. Z. Hajn, *Pojęcie pracodawcy po nowelizacji kodeksu pracy*, PiZS 1997/5, s. 21.

<sup>13</sup> Por. K.W. Baran [w:] *Kodeks...*, t. I, red. K.W. Baran, 2025, s. 49–50 i powołana tam judykatura Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego.

<sup>14</sup> Por. K.W. Baran [w:] *Zbiorowe...*, red. K.W. Baran, s. 34 i n. oraz powołana tam literatura.

pracowników w rozumieniu art. 2 k.p. w związku z art. 147 ust. 1 i art. 112 p.s.w.n., oraz uczelnie heterogeniczne (hybrydowe), zatrudniające obok pracowników także inne osoby wykonujące pracę zarobkową na innej podstawie niż stosunek pracy w rozumieniu art. 1<sup>1</sup> pkt 1 u.z.z. Ich status prawny może być w niektórych kwestiach kolektywnych zdyferencjalizowany.

Mariusz Lekston

**Art. 113.** [Wymagania niezbędne do zajmowania stanowiska nauczyciela akademickiego]

Nauczycielem akademickim może być osoba, która:

- 1) posiada kwalifikacje określone w ustawie i statucie;
- 2) nie została ukarana karą dyscyplinarną, o której mowa w art. 276 ust. 1 pkt 7 i 8;
- 3) spełnia wymagania, o których mowa w art. 20 ust. 1 pkt 1–3.

1. Komentowany przepis należy traktować jako *lex specialis* w stosunku do art. 22 § 2 i 3 k.p. definiującego zdolność pracowniczą, zawiera bowiem normę określającą tzw. rygory selekcyjne, czyli wymagania ustawowe niezbędne do spełnienia przez osobę ubiegającą się o zatrudnienie w charakterze nauczyciela akademickiego, przy czym wskazane w przepisie *expressis verbis* faktory należy traktować jako minimalne<sup>15</sup>. Tekstualna wykładnia art. 113 p.s.w.n. uzasadnia tezę, że wskazane przez ustawodawcę przesłanki muszą zostać spełnione łącznie.
2. Rygory określone w analizowanej normie odnoszą się one do wszystkich nauczycieli akademickich, niezależnie od zajmowanego stanowiska, charakteru obowiązków oraz podstawy nawiązania stosunku pracy, co uzasadnia nie tylko argument *lege non distinguente*, ale także jej profesjologiczny wymiar. Tego rodzaju opcja interpretacyjna prowadzi nadto do wniosku, że indyferentny charakter ma podobnie rodzaj uczelni, w której ma by zatrudniony nauczyciel akademicki.
3. Wypada zauważyć, że konstrukcja rygorów selekcyjnych ma znaczenie nie tylko w kontekście nawiązania stosunku pracy ale zachowuje doniosłość także w trakcie jego trwania. To prowadzi do konstatacji w myśl której utrata któregośkolwiek z przymiotów ujętych w tej formule normatywnej skutkować będzie ustaniem stosunku pracy w drodze jego wygaśnięcia, zgodnie z art. 124 pkt 1 p.s.w.n.
4. Biorąc pod uwagę związanie zadekretowanych w komentowanym przepisie wymogów z zatrudnieniem w charakterze nauczyciela akademickiego, wypada przyjąć *a contrario*, że tego rodzaju opcja nie znajdzie zastosowania do „innych osób prowadzących zajęcia dydaktyczne”, o których mowa w art. 73 p.s.w.n. oraz pracowników szkoły wyższej niebędących nauczycielem akademickim.
- 5.1. Jak słusznie przyjmuje się w doktrynie<sup>16</sup>, rygory selekcyjne ujęte w komentowanym przepisie można podzielić na dwie kategorie, tj. kryteria zawodowe oraz odnoszące się do sytuacji prawnej i osobistej kandydata. W pierwszej kategorii mieścić się będą określone w ustawie

<sup>15</sup> Tak W. Sanetra [w:] *Prawo o szkolnictwie...*, red. W. Sanetra, M. Wierzbowski, s. 238–239.

<sup>16</sup> Zob. I. Sierocka [w:] *System prawa pracy*, t. XI, *Pragmatyki pracownicze*, red. K.W. Baran, Z. Góról, Warszawa 2021, s. 923.

i statucie kwalifikacje, zaś drugą kategorię wypełnią wymagania wskazane w art. 113 pkt 2–3 p.s.w.n.

- 5.2. Posiadanie przez kandydata na nauczyciela akademickiego wymaganych kwalifikacji służy wyłonieniu i zatrudnieniu takiej osoby, która dawać będzie rękojmię należytego wykonywania obowiązków akademickich, zdefiniowanych w odniesieniu sfery badawczej, dydaktycznej albo badawczo-dydaktycznej. Źródłami określenia wymaganych w tym znaczeniu kwalifikacji są zarówno przepisy komentowanej ustawy, jak i regulacje statutowe, o czym mowa w art. 116 p.s.w.n. (zob. komentarz do tego przepisu).
- 5.3.1. Odnosząc się do rygorów ujętych w kategorii odnoszącej się do sytuacji prawnej i osobistej kandydata na nauczyciela akademickiego, można w tym wymiarze wyodrębnić dwie grupy. W pierwszej mieścić się będzie posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych oraz pełni praw publicznych, zaś w drugiej można wskazać niekaralność w trybie karnym i dyscyplinarnym.
- 5.3.2. Wymóg posiadania przez nauczyciela akademickiego pełnej zdolności do czynności prawnych wynika z odesłania w art. 113 pkt 3 p.s.w.n. do art. 20 ust. 1 pkt 1 p.s.w.n., wskazującym ten rygor selekcyjny w odniesieniu do członka rady uczelni. Względy wykładni systemowej nakazują, aby dla zdefiniowania tego rodzaju rygoru selekcyjnego odwołać się do brzmienia przepisów Kodeksu cywilnego mających w tym znaczeniu charakter instruktywny. Zgodnie z art. 11 k.c. pełną zdolność do czynności prawnych nabywa się z chwilą uzyskania pełnoletności. Osobą pełnoletnią jest zaś osoba, która, zgodnie z art. 10 k.c., ukończyła 18 lat, oraz osoba małoletnia, która zawarła związek małżeński, przy czym unieważnienie małżeństwa nie skutkuje utratą pełnoletności. Utrata pełnej zdolności do czynności prawnych może nastąpić na skutek orzeczenia sądu o całkowitym lub częściowym ubezwłasnowolnieniu. Jak już wyżej wspomniano, komentowana norma modyfikuje pojęcie zdolności pracowniczej, określonej w art. 22 § 3 k.p., co oznacza, że w warunkach akademickiego prawa zatrudnienia, inaczej niż w wymiarze powszechnym, ograniczona zdolność do czynności prawnych nie jest wystarczającą przesłanką do nawiązania i pozostawania w stosunku pracy nauczyciela akademickiego.
- 5.3.3. Obok pełnej zdolności do czynności prawnych, kandydat na nauczyciela akademickiego powinien w sferze formalnej legitymować się także pełnią praw publicznych, a tego rodzaju wymóg można wywieść *per analogiam* na skutek odwołania w art. 113 pkt 3 p.s.w.n. do art. 20 ust. 1 pkt 2 p.s.w.n. Jak wskazuje się w doktrynie, mimo że w odniesieniu do osób świadczących pracę w sferze publicznej ustawodawca często odwołuje się do wskazanego kryterium, sformułowanie to nie doczekało się legalnej definicji<sup>17</sup>. W ujęciu prawnokarnym mowa jest o pozbawieniu praw publicznych, definiowanym jako środek karny, a sąd może go orzec wówczas, gdy – zgodnie z art. 40 § 2 k.k. – wymierzona kara pozbawienia wolności obejmuje czas nie krótszy niż 3 lata albo gdy przestępstwo zostało popełnione w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie. W judykaturze podkreśla się, że motywacja zasługująca na szczególne potępienie to motywacja, która w rozumieniu powszechnym jest jaskrawo naganą, wywołuje oburzenie, potępienie, gniew<sup>18</sup>. Skutki orzeczenia środka karnego pozbawienia praw publicznych wymienia art. 40 § 1 k.k. Obok utraty biernego i czynnego prawa wyborczego

<sup>17</sup> I. Sierocka [w:] *System prawa pracy*..., s. 926.

<sup>18</sup> Wyrok SA w Lublinie z 27.04.1999 r., II AKa 12/99, LexPolonica nr 346120.

do organów władzy publicznej, organów samorządu zawodowego lub gospodarczego, a także utraty prawa do udziału w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości oraz do pełnienia funkcji w organach i instytucjach państwowych, samorządu terytorialnego i zawodowego, wymierzenie tego środka karnego powoduje utratę posiadanego stopnia wojskowego oraz orderów, odznaczeń i tytułów honorowych oraz utratę zdolności do ich uzyskania w okresie trwania pozbawienia praw. Artykuł 40 § 2 k.k. nie przewiduje innych skutków wymierzenia środka karnego pozbawienia praw publicznych, np. w sferze zatrudnienia. Utrata praw publicznych następuje na okres od roku do lat 10, przy czym okres ten nie biegnie w trakcie kary pozbawienia wolności orzeczonej chociażby za inne przestępstwo (art. 40 § 2a k.k.).

5.3.4. W ramach odesłania do odpowiedniego stosowania art. 20 § 1 p.s.w.n. można wskazać, że nauczycielem akademickim może być osoba, która nie została skazana prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe (art. 20 § 1 pkt 3 p.s.w.n.). Względy wykładni tekstualnej nakazują przyjęcie tezy, że w kontekście umyślnego przestępstwa popełnionego przez kandydata na nauczyciela akademickiego wymiar indyferentny ma to, czy ściganie nastąpiło z oskarżenia publicznego czy prywatnego. Tego rodzaju opcja znajduje swe oparcie w argumentacji *lege non distinguente*. Zasadne jawi się nadto zauważyć, że *a contrario* nieumyślność jako okoliczność popełnienia przestępstwa albo przestępstwa skarbowego wykluczać będzie stosowanie tej negatywnej przesłanki z komentowanego przepisu. Warto jednak podnieść, na co zwraca się uwagę w doktrynie, że w przypadku popełnienia przestępstwa nieumyślnie należy rozważyć dalsze utrzymywanie zatrudnienia nauczyciela akademickiego ze względu na możliwe naruszenie godności wykonywania zawodu<sup>19</sup>. Warunek niekaralności za umyślne przestępstwo i umyślne przestępstwo skarbowe spełnia zarówno osoba, która faktycznie nie została skazana prawomocnie za tego rodzaju przestępstwa, jak i taka, w odniesieniu do której kara uległa zatarciu (art. 107 k.k.)<sup>20</sup>.

5.3.5. Obok niekaralności za przestępstwo umyślne oraz umyślne przestępstwo skarbowe, osoba, która ma być zatrudniona w charakterze nauczyciela akademickiego, nie może być ukarana karą dyscyplinarną określoną w art. 276 ust. 1 pkt 7 i 8 komentowanej ustawy. Tego rodzaju negatywna przesłanka została określona *expressis verbis* w art. 113 pkt 2 p.s.w.n. Mowa tu o karach dyscyplinarnych wydalenia z pracy w uczelni z zakazem wykonywania pracy w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat albo pozbawienia prawa do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego na okres 10 lat. Przedmiotowe kary stanowią konsekwencję popełnienia deliktu dyscyplinarnego w sposób zawiniony oraz przeprowadzenia postępowania dyscyplinarnego w sposób przewidziany w przepisach komentowanej ustawy oraz przepisach wykonawczych. Źródłem informacji o występowaniu tej przeszkody w zatrudnieniu nauczyciela akademickiego jest Zintegrowany System Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POŁon prowadzony przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego, bowiem rektor uczelni zobowiązany jest do zamieszczenia informacji o zastosowanej karze dyscyplinarnej właśnie w tym systemie niezwłocznie po uprawomocnieniu się orzeczenia dyscyplinarnego. Tego rodzaju teza uzasadnia także przyjęcie opcji, że orzeczenie o nałożeniu kary dyscyplinarnej musi wykazywać cechę prawomocności, choć nie wynika to *explicite* z komentowanej normy. *Per analogiam*, jak w przypadku niekaralności za przestępstwo umyślne oraz umyślne przestępstwo skarbowe, zatarcie kary dyscyplinarnej powoduje, że nie znajduje już

<sup>19</sup> A. Bocheńska [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia*, s. 36.

<sup>20</sup> I. Sierocka [w:] *System prawa pracy...*, s. 929.

zastosowania ta negatywna przesłanka zatrudnienia w charakterze nauczyciela akademickiego. Zgodnie z art. 300 p.s.w.n., w przypadku kary wydalenia z uczeni z zakazem wykonywania zawodu do lat pięciu skutek ten następuje po upływie 5 lat, zaś w przypadku kary pozbawienia prawa wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego ulega ona zatarciu po upływie 15 lat – od dnia jej wykonania, jeżeli w tym okresie osoba ukarana nie została ponownie ukarana dyscyplinarnie albo skazana przez sąd za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe. Warto także przywołać w tym miejscu treść art. 300 pkt 2 p.s.w.n., zgodnie z którym komisja dyscyplinarna, która orzekła karę dyscyplinarną, na wniosek ukaranego złożony nie wcześniej niż po upływie 2 lat od dnia wykonania kary może postanowić o jej zatarciu.

6. Komentowany przepis nie ustanawia, wzorem innych pragmatyk<sup>21</sup>, w katalogu rygorów selekcyjnych wymogu posiadania przez kandydata na nauczyciela akademickiego „nieskazitelnego charakteru” czy „nieposzlakowanej opinii” i choć zastrzeżenie takie może przewidywać statut uczelni, to w doktrynie pojawiają się poglądy<sup>22</sup> o zasadności regulacji ustawowej w tym zakresie. Warto jednak podkreślić, że względy etyczno-moralne stanowią jeden z elementów konstrukcyjnych mechanizmu odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich.
- 7.1. W kontekście rygorów selekcyjnych wymaganych od kandydata na nauczyciela akademickiego warto zauważyć, że analizowana norma nie odnosi się do zagadnienia jego obywatelstwa, co może wskazywać, że problem ten ma charakter indyferentny, zwłaszcza w kontekście uzyskiwania pozwolenia na zatrudnienie, zgodnie z przepisami powszechnymi<sup>23</sup>. Potwierdzeniem tego rodzaju refleksji jest treść przepisu art. 325 p.s.w.n., zgodnie z którym powierzenie cudzoziemcowi pracy polegającej na realizacji zadań związanych z kształceniem i prowadzeniem działalności naukowej w podmiocie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1–7, nie wymaga uzyskania zezwolenia na pracę lub oświadczenia o powierzeniu pracy cudzoziemcowi.
- 7.2. Można przyjąć, że przyjęta przez ustawodawcę opcja normatywna jest koherentna z polityką państwa w zakresie autonomii szkół wyższych ale służy także wzmocnieniu potencjału naukowego i dydaktycznego polskich uczelni choćby w odniesieniu do wymiany myśli badawczej, mającej charakter uniwersalny i ponadpaństwowy.
- 7.3. Przywołany przepis art. 325 p.s.w.n., przy wyłączeniu konieczności stosowania mechanizmów administracyjnych zatrudniania cudzoziemców, wprowadza jednocześnie ograniczenia podmiotowe i przedmiotowe. Podmiotowy wymiar odnosi się do podmiotów zatrudniających nauczyciela akademickiego będącego cudzoziemcem i zgodnie z odwołaniem do art. 7 ust. 1 pkt 1–7 obejmuje wszystkie podmioty tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki, tj. uczelnie, federacje podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, Polską Akademię Nauk, instytuty naukowe PAN, instytuty badawcze, międzynarodowe instytuty naukowe, Centrum Łukasiewicz, instytuty Sieci Łukasiewicz oraz Polską Akademię Umiejętności. Poza zakresem zwolnienia pozostają wskazane w pkt 8 przywołanej normy inne podmiotów prowadzące głównie działalność naukową w sposób samodzielny i ciągły. W odniesieniu do

<sup>21</sup> Por. art. 6 ust. 3 pkt 3 ustawy z 21.11.2008 r. o pracownikach samorządowych; art. 3 pkt 3 ustawy z 16.09.1982 r. o pracownikach urzędów państwowych; art. 2 pkt 2 ustawy z 18.12.1998 r. o pracownikach sądów i prokuratury.

<sup>22</sup> H. Szewczyk, *Regulacja statusu prawnego nauczycieli akademickich zatrudnionych w uczelniach publicznych a rozwój nauki (wybrane zagadnienia)* [w:] *Współczesne problemy prawa pracy i ubezpieczeń społecznych*, red. L. Florek, Ł. Pi-sarczyk, Warszawa 2011, s. 447–449.

<sup>23</sup> Zgodnie z przepisami ustawy z 20.03.2025 r. o rynku pracy i służbach zatrudnienia, Dz.U. poz. 620 ze zm.

zakresu przedmiotowego warto podkreślić, że zatrudnienie cudzoziemca w jednym z wymienionych podmiotów, by korzystać ze zwolnienia z procedur administracyjnych, musi dotyczyć realizacji zadań związanych z kształceniem i prowadzeniem działalności naukowej.

- 7.4. Wyłączenie konieczności stosowania procedur powszechnych związanych z zatrudnieniem cudzoziemca w zdefiniowanym zakresie podmiotowo-przedmiotowym nie może być postrzegane *per analogiam* w zakresie wymagań kwalifikacyjnych kandydatów. Oznacza to, że zatrudnienie cudzoziemca w charakterze nauczyciela akademickiego winno w szczególności respektować zasady odnoszące się do posiadanych stopni i tytułu naukowego albo tytułu zawodowego, przy czym w tym zakresie znajdują zastosowanie przepisy regulujące ich równoważność albo procedury nostryfikacji.

Mariusz Lekston

**Art. 114.** [Kategorie pracowników badawczych i badawczo-dydaktycznych]

Nauczycieli akademickich zatrudnia się w grupach pracowników:

- 1) dydaktycznych;
- 2) badawczych;
- 3) badawczo-dydaktycznych.

1. Komentowany przepis stanowi normatywny wyraz dyferencjacji zatrudnienia w szkołach wyższych w ramach kryterium przedmiotowego szczególnego, na płaszczyźnie treści stosunku pracy, w sferze organizacyjnej, w odniesieniu do zakresu grupy pracowników i stanowisk<sup>24</sup>.
2. *Ratio legis* analizowanej normy należy dekodować łącznie z przepisem art. 115 p.s.w.n. (zob. komentarz do tego przepisu), w której ustawodawca określa obowiązki przypisane dla poszczególnych grup nauczycieli akademickich. Wydaje się, że względy ekonomiki legislacyjnej oraz dyrektywa racjonalnego ustawodawcy skłania do sformułowania postulatu *de lege ferenda* połączenia obu przepisów.
3. Zgodnie z wolą ustawodawcy nauczyciele akademicy są zatrudniani w jednej z trzech grup: pracowników dydaktycznych, pracowników badawczych, pracowników badawczo-dydaktycznych. Wykładnia tekstualna przepisu prowadzi do co najmniej trzech wniosków. Po pierwsze, prawodawca posługuje się tu techniką *numerus clausus*, co oznacza, że zatrudnienie nauczyciela akademickiego w innej grupie nie będzie możliwe. Po drugie, konieczne jest przyporządkowanie zatrudnionego nauczyciela akademickiego do jednej z tak zdefiniowanych grup pracowników. Po trzecie wreszcie, katalog grup pracowników ma charakter alternatywny. Wypada zgodzić się z prezentowaną w doktrynie<sup>25</sup> tezą, w myśl której hipoteza komentowanej normy ma swój skutek również w kontekście treści umowy o pracę, bowiem konieczne jest uwzględnienie grupy pracowniczej jako elementu umowy o pracę. Brak zmiany nazwy stanowiska z jednoczesną zmianą grupy pracowniczej należy analizować przez pryzmat przepisów dotyczących zmiany warunków pracy i oceniać jako istotną ich zmianę.

<sup>24</sup> Na ten temat zob. M. Lekston, *Dyferencjacja zatrudnienia w szkole wyższej. Analiza kryteriów*, St.Pr.PiPSP. 2010, s. 159 i n.

<sup>25</sup> A. Bocheńska [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia*, s. 38–39.

4. Przyporządkowanie nauczyciela akademickiego do jednej ze wskazanych grup implikuje nie tylko określony zakres obowiązków, ale także roczny wymiar zajęć dydaktycznych. Co więcej, uprawnienia w sferze wynagrodzenia za pracę nauczyciela akademickiego w uczelni publicznej podlegają różnicowaniu także w zależności od grup stanowisk.
5. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż mechanizm wyodrębniania grup nauczycieli akademickich był obecny także w regulacjach poprzednio obowiązującej ustawy z 2005 r., przy czym zwraca uwagę zmiana zastosowanej przez ustawodawcę nomenklatury, gdzie określenie pracowników jako naukowych albo naukowo-dydaktycznych zastąpiono zwrotami pracownicy badawczy albo badawczo-dydaktyczni. Celowość takiego zabiegu może budzić wątpliwości na tle ustawowych zadań uczelni, do których zalicza się m.in. kształcenie studentów w różnych formach, kształcenie doktorantów oraz prowadzenie działalności naukowej, a nie badawczej<sup>26</sup>. Zgodnie z art. 247 ust. 1 pkt 1 ustawy z 3.07.2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce<sup>27</sup> z dniem 1.10.2018 r. nauczyciele akademicy będący pracownikami naukowo-dydaktycznymi, dydaktycznymi albo naukowymi stali się nauczycielami akademickimi zatrudnionymi odpowiednio w grupach pracowników badawczo-dydaktycznych, dydaktycznych albo badawczych.
6. W katalogu kategorii nauczycieli akademickich ustawodawca nie uwzględnił bibliotekarzy dyplomowanych oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej. Ewentualne włączenie tej grupy pracowników uczelni do grupy nauczycieli akademickich mieści się *de lege lata* w zakresie autonomii uczelni i możliwe jest na podstawie art. 116 ust. 4 pkt 1 p.s.w.n. w drodze regulacji statutowej.

Mariusz Lekston

**Art. 115.** [Obowiązki nauczycieli akademickich]

1. Do podstawowych obowiązków nauczyciela akademickiego będącego pracownikiem:
    - 1) dydaktycznym – należy kształcenie i wychowywanie studentów lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów;
    - 2) badawczym – należy prowadzenie działalności naukowej lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów;
    - 3) badawczo-dydaktycznym – należy prowadzenie działalności naukowej, kształcenie i wychowywanie studentów lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów.
  2. Nauczyciel akademicki jest obowiązany do uczestniczenia w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni oraz stałego podnoszenia kompetencji zawodowych.
1. Komentowany przepis pozostaje w immanentnym związku z normą art. 114 p.s.w.n. w wymiarze, w jakim przyporządkowuje zakres obowiązków nauczyciela akademickiego do grupy pracowników, w której zostanie zatrudniony. Nadto nakłada na każdego nauczyciela akademickiego obowiązek uczestnictwa w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni oraz obowiązek stałego podnoszenia kwalifikacji zawodowych. W odniesieniu do indywidualnego stosunku pracy przepis ten ma charakter instruktywny, stanowiąc punkt odniesienia do skonkretyzowania w tym kontekście zakresu czynności każdego nauczyciela akademickiego, i w tym znaczeniu w istocie ogranicza uprawnienia kierownicze pracodawcy. Zważyć jednak należy, że

<sup>26</sup> A. Bocheńska [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia*, s. 37–38.

<sup>27</sup> Dz.U. poz. 1669 ze zm.

zgodnie z art. 127 ust. 4 p.s.w.n. zasady ustalania zakresu obowiązków nauczycieli akademickich dla poszczególnych grup pracowników i rodzajów stanowisk, rodzaje zajęć dydaktycznych objętych zakresem tych obowiązków, w tym wymiar zajęć dydaktycznych oraz innych obowiązków dla poszczególnych stanowisk, oraz zasady obliczania godzin dydaktycznych określa regulamin pracy. Zgodnie zaś z art. 116 ust. 5 p.s.w.n. szczegółowy zakres obowiązków nauczyciela akademickiego ustala rektor.

2. W wymiarze językowym analizowanej normy zwraca uwagę dyferencjacja charakteru obowiązków pracowniczych nauczyciela akademickiego. Te, które mają wymiar badawczy albo naukowy, określone zostały jako podstawowe, zaś te związane z uczestnictwem w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni oraz te, które determinują proces podnoszenia kwalifikacji zawodowych, tego przymiotu nie posiadają. Tego rodzaju opcja ma znaczenie zwłaszcza w kontekście zastosowania mechanizmu rozwiązania umowy o pracę z powodu ciężkiego naruszenia podstawowych obowiązków pracowniczych.

3.1.1. Na podstawie treści komentowanego przepisu można przyjąć, że podstawowymi obowiązkami związanymi z zatrudnieniem w grupie pracowników dydaktycznych jest kształcenie i wychowywanie studentów lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów. Gdy chodzi o przynależność do grupy pracowników badawczych podstawowe obowiązki nauczyciela akademickiego oznaczają prowadzenie działalności naukowej lub uczestniczenie w kształceniu doktorantów. Połączenie obu zakresów działania stanowi zaś charakterystykę zatrudnienia w grupie pracowników badawczo-dydaktycznych. Z powyższego zasadną jawi się konstatacja, że czynnikami różnicującymi w analizowanym zakresie, a jednocześnie wyznaczającymi specyfikę zatrudnienia w danej grupie nauczycieli akademickich jest kształcenie i wychowywanie studentów w sferze dydaktycznej oraz prowadzenie działalności naukowej w sferze badawczej, bowiem w pozostałym wymiarze obowiązki nauczycieli akademickich mają wymiar uniwersalny.

3.1.2. Na gruncie stanu prawnego ukształtowanego ustawą z 2005 r. ustabilizował się pogląd<sup>28</sup>, w myśl którego obowiązki nauczyciela akademickiego, nie uwzględniając podziału na poszczególne grupy stanowisk, można określać mianem obowiązków: dydaktycznych, naukowych i organizacyjnych. Mając na względzie zmiany w wymiarze terminologicznym w kontekście obowiązków naukowych, które określa się *de lege lata* obowiązkami badawczym, wydaje się, że tego rodzaju ujęcie zachowuje aktualność. W wymiarze tekstualnym komentowany przepis wskazuje nadto *expressis verbis* obowiązki nauczyciela akademickiego związane ze stałym podnoszeniem kwalifikacji zawodowych, można jednak uznać, że mają one charakter zewnętrzny w odniesieniu do realizacji obowiązków wynikających wprost ze stosunku pracy. W uzasadnieniu wyroku z 21.02.2008 r., Sąd Najwyższy stwierdził, że: „w szkolnictwie wyższym nie ma możliwości zatrudnienia na stanowisku nauczyciela akademickiego bez związanych z tym stanowiskiem zajęć (obciążeń) dydaktycznych. Wynika to z charakteru zatrudnienia na stanowisku nauczyciela akademickiego, obejmującego łącznie obowiązki dydaktyczne, naukowe i organizacyjne. (...) Poszczególne elementy zakresu obowiązków nie mogą przy tym być traktowane rozłącznie, względnie selektywnie”<sup>29</sup>. Nie można jednak zgodzić się z takim wywoływem Sądu Najwyższego. Obowiązki dydaktyczne w powyższym rozumieniu są elementem charakterystycznym dla zatrudnienia nauczyciela akademickiego na stanowisku dydaktycznym albo

<sup>28</sup> Por. wyrok SN z 21.02.2008 r., II PK 173/07, OSNP 2009/9–10, poz. 119.

<sup>29</sup> II PK 173/07.

badawczo-dydaktycznym. Z komentowanego przepisu wynika, że nauczyciele akademicki zatrudnieni na stanowiskach badawczych nie są obowiązani do kształcenia i wychowywania studentów, co rozumie się jako wypełnianie obowiązków dydaktycznych.

- 3.1.3.** Obowiązki dydaktyczne nauczyciela akademickiego, określone w analizowanej normie jako kształcenie i wychowywanie studentów, sprowadzają się w istocie do realizacji tzw. pensum dydaktycznego, czyli rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych. W wymiarze praktycznym akty prawa wewnątrzuuczelnianego wskazują, obok rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych, takie obowiązki, jak: przeprowadzanie zaliczeń i egzaminów, sprawdzanie prac kontrolnych, promotorstwo i recenzowanie prac dyplomowych, indywidualne konsultacje ze studentami. Dydaktyczny charakter tych obowiązków nie budzi wątpliwości. Z realizacją obowiązków dydaktycznych wiążą się także określone powinności o charakterze organizacyjnym, o czym mowa niżej. Weryfikacji należytego wykonywania obowiązków dydaktycznych służy proces okresowej oceny pracy nauczyciela akademickiego w tym zakresie, także z udziałem studentów, podobną rolę będą w tym kontekście spełniały przyjęte w uczelniach procedury hospitacji zajęć dydaktycznych.
- 3.1.4.** Obowiązki badawcze nauczyciela akademickiego oznaczają prowadzenie działalności naukowej. Brak w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce definicji legalnej tego pojęcia powoduje konieczność odwołania się do pozaprawnego rozumienia tych pojęć. Według J. Pietera<sup>30</sup> praca naukowa to prowadzenie badań, poznawanie różnych form prawd, zdobywanie ich, gromadzenie i wykorzystywanie w celu wytworzenia dzieła. Praca naukowa jest zatem szczególną formą pracy twórczej, polega na połączeniu już znanych zjawisk z nowymi. Z kolei S. Czygier rozróżnia znaczenie funkcjonalne oraz treściowe pojęcia „praca naukowa”. W tym pierwszym jest to specjalistyczne działanie badawcze, ukierunkowane na poznanie rzeczywistości poprzez prowadzone badania naukowe. W ujęciu treściowym natomiast praca naukowa to wynik (wytwór) działalności naukowej, np. monografia, rozprawa, artykuł naukowy, sprawozdanie, raport, komunikat<sup>31</sup>. Według *Przewodnika po zawodach*<sup>32</sup> praca naukowa polega na prowadzeniu badań. W zależności od reprezentowanej dyscypliny wymagają one użycia dodatkowych przyrządów i aparatury, którą nauczyciel akademicki powinien umieć obsługiwać. Badania mogą mieć charakter teoretyczny lub doświadczalny. Odnosząc się w tym miejscu do dekodowania pojęcia działalności naukowej na gruncie aktów zakładowych godzi się zauważyć, że co do zasady poprzestaje się na powtórzeniu brzmienia ustawy. Nie można jednak wykluczyć, że przepisy wewnętrzne uczelni będą choćby egzemplifikować obowiązki naukowe nauczyciela akademickiego, przy czym powinny one mieścić się w przyjętym rozumieniu samej działalności naukowej. Podobnie określenie poszczególnych obowiązków naukowych nauczyciela akademickiego może być treścią aktu kreującego stosunek pracy. Z praktycznego punktu widzenia obowiązki o charakterze badawczym mogą dotyczyć np. aktywności w sferze publikacji naukowych istotnych w kontekście ewaluacji działalności naukowej w konkretnej dyscyplinie, a także odnosić się do udziału w konferencji naukowej połączonego z wygłoszeniem referatu. Nie ma też w mojej ocenie przeszkód prawnych do określenia obowiązków naukowych nauczyciela akademickiego, odnoszących się do pełnienia funkcji kierowniczej lub udziału w określonym projekcie badawczym lub tzw. grantcie. Można zatem postawić tezę,

<sup>30</sup> J. Pieter, *Ogólna metodologia pracy naukowej*, Warszawa 1967.

<sup>31</sup> S. Czygier [w:] *Leksykon metodologiczny*, red. K.M. Czarnecki, Katowice 2007, s. 77–78.

<sup>32</sup> *Przewodnik po zawodach*, t. I, Warszawa 2003, s. 385.

że obowiązki badawcze nauczyciela akademickiego zatrudnionego na stanowisku badawczym lub badawczo-dydaktycznym muszą mieścić się w pozaprawnym rozumieniu działalności naukowej, zaś zdefiniowanie konkretnych obowiązków w tym zakresie może mieć miejsce w drodze regulacji wewnętrznych uczelni bądź poprzez ich uszczegółowienie w treści aktu kreującego stosunek pracy.

3.1.5. Uczestniczenie w kształceniu doktorantów stanowi obowiązek o charakterze uniwersalnym, bowiem zostało przypisane do każdej z grup, w której zatrudniani są nauczyciele akademicy. W związku z brakiem legalnej definicji doktoranta, odwołując się do wykładni systemowej, może przyjąć, że w wymiarze podmiotowym uczestniczenie w kształceniu doktorantów jako obowiązek nauczyciela akademickiego będzie odnosił się zarówno do uczestników szkół doktorskich, jak i uczestników eksternistycznego trybu przygotowywania rozprawy doktorskiej. Różnorodny charakter zaangażowania w kształcenie doktorantów skłania do przyjęcia tezy o różnym sposobie dekodowania tego pojęcia w powiązaniu z grupami nauczycieli akademickich. Kształcenie doktorantów w rozumieniu komentowanego przepisu może polegać zarówno na prowadzeniu zajęć dydaktycznych ujętych w programie studiów doktoranckich albo eksternistycznego trybu przygotowywania rozprawy doktorskiej (w przypadku nauczycieli akademickich zatrudnionych w grupie dydaktycznej lub badawczo-dydaktycznej), jak też na sprawowaniu opieki nad doktorantem w roli promotora lub promotora pomocniczego (w przypadku każdej z grup nauczycieli akademickich).

3.2. Zgodnie z art. 115 ust. 2 p.s.w.n. nauczyciele akademicy są obowiązani do uczestniczenia w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni, a formuła *lege non distinguente* uzasadnia tezę, w myśl której powinności te w wymiarze podmiotowym mają charakter uniwersalny. Uczestnictwo w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni może, ale nie musi odnosić się wprost do organizacji szkoły wyższej w rozumieniu struktury organizacyjnej wynikającej z ustawy, statutu oraz innych aktów prawa wewnętrznego. Obowiązki o charakterze organizacyjnym mogą wynikać również z samego zatrudnienia w charakterze nauczyciela akademickiego i podlegania w związku z tym przepisom pragmatycznym ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Mam tu na myśli choćby obowiązek składania oświadczenia<sup>33</sup> w zakresie podstawowego miejsca pracy. Można jednak wskazać również inne czynności, które będą mieć charakter obowiązków organizacyjnych. Obowiązki polegające na: sprawowaniu opieki nad kołami naukowymi, pełnieniu funkcji opiekuna roku, kierowaniu i sprawowaniu opieki nad praktykami zawodowymi, sprawowaniu opieki nad studentami studiującymi według indywidualnego programu czy udziale w komisjach przeprowadzających egzaminy dyplomowe, a także rozliczaniu we wskazanych terminach zajęć dydaktycznych, są w istocie obowiązkami organizacyjnymi w zakresie dydaktyki. *Per analogiam* obowiązków organizacyjnych można doszukiwać się również w kontekście działalności naukowej, bo np. obowiązkowi udziału w pozyskiwaniu grantów na sfinansowanie projektów badawczych trudno nadać charakter obowiązku naukowego. To bardziej obowiązek organizacyjny w zakresie nauki i badań. Do prac organizacyjnych można także zaliczyć te wiążące się z piastowaniem określonych funkcji w uczelni, zarówno kierowniczych, jak i powiązanych z członkostwem w kolegialnych podmiotach działających na uczelni<sup>34</sup>. Wypada także w tym miejscu zgodzić się z prezentowaną w doktrynie tezą, w myśl której użycie przez ustawodawcę pojęcia „na rzecz uczelni” może

<sup>33</sup> Na temat tego obowiązku nauczyciela akademickiego zob. M. Lekston, *Podstawowe i dodatkowe...*, s. 329–330.

<sup>34</sup> Ł. Pisarczyk [w:] *Akademickie prawo pracy*, s. 41.

sugerować udział np. w gremiach spoza uczelni, które realizują cele związane z działalnością uczelni<sup>35</sup>.

- 3.3. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych, podobnie jak uczestnictwo w pracach organizacyjnych na rzecz uczelni, dotyczy każdego nauczyciela akademickiego. W wymiarze normatywnym tego rodzaju ujęcie nie występowało w spektrum obowiązków nauczycieli akademickich w stanie prawnym ukształtowanym ustawą z 2005 r., choć w szeroko ujętym systemie edukacji *explicite* dotyczyło i dotyczy nauczycieli w szkołach objętych strukturą oświaty. Można wnosić, że komentowana norma stanowi literalną odpowiedź ustawodawcy na ukształtowany w prawie europejskim mechanizm uczenia się przez całe życie i stałego podnoszenia kompetencji, w związku z dynamiką zmian w wymiarze społecznym i gospodarczym.
4. Nie można w mojej ocenie przyjąć tezy o zamkniętym katalogu obowiązków nauczyciela akademickiego, zadekretowanych w komentowanej normie, bowiem oznaczałoby to, że wszystkie obowiązki, które nie mają charakteru dydaktycznego, badawczego czy organizacyjnego i nie wiążą się z podnoszeniem kwalifikacji, nie dotyczą nauczycieli akademickich. W ramach egzemplifikacji można wskazać choćby obowiązek przestrzegania uczelnianego systemu zapewniania jakości kształcenia czy obowiązek powstrzymania się od działalności konkurencyjnej. O ile ten pierwszy obowiązek wynika ze specyfiki zatrudnienia w szkole wyższej, o tyle ten drugi w widoczny sposób zbliża zatrudnienie w charakterze nauczyciela akademickiego do obowiązków pracowniczych wynikających z powszechnego prawa pracy. Pojawia się w tym kontekście pytanie o możliwość stosowania w szkole wyższej analizowanych wyżej mechanizmów określania obowiązków pracownika, wynikających z powszechnego prawa pracy. Zgodnie z art. 147 ust. 1 p.s.w.n. w sprawach dotyczących stosunku pracy pracowników uczelni, nieuregulowanych w ustawie, stosuje się przepisy ustawy z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy. Analizowane wyżej obowiązki dydaktyczne, badawcze, organizacyjne, te związane z podnoszeniem kwalifikacji oraz te, których nie sposób zakwalifikować do którejkolwiek z grup, nie są jedynymi obowiązkami nauczyciela akademickiego. Wniosek przeciwny powodowałby brak możliwości uznania, że nauczyciel akademicki, jak każdy pracownik, ma choćby obowiązek należytego, sumiennego wykonywania pracy, dbałości o dobro pracodawcy czy wykonywania poleceń związanych z pracą. W moim przekonaniu wszystkie obowiązki nauczyciela akademickiego, wynikające z ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz z uregulowań wewnętrznych, wydanych na podstawie delegacji zawartych w ustawie, stanowią jedynie część jego obowiązków. Co prawda część najważniejszą, bo wynikającą z norm pragmatycznych, która zgodnie z art. 5 k.p. ma pierwszeństwo w stosowaniu przed Kodeksem pracy, ale nie jedyną. W trybie art. 147 ust. 1 p.s.w.n. do stosunku pracy nauczyciela akademickiego znajdują również zastosowanie wszystkie przepisy Kodeksu pracy określające obowiązki pracownika, które nie będą sprzeczne ze specyfiką ustawy. Tego rodzaju opcja interpretacyjna znajduje uzasadnienie także w argumentie *a completudine*.

Mariusz Lekston

#### Art. 116. [Stanowisko profesora uczelni i inne]

##### 1. Nauczyciela akademickiego zatrudnia się na stanowisku:

<sup>35</sup> A. Bocheńska, *Prawo o szkolnictwie...*

- 1) profesora;
- 2) profesora uczelni;
- 3) adiunkta;
- 4) asystenta.

2. Na stanowisku:

- 1) profesora – może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł profesora;
- 2) profesora uczelni – może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora oraz znaczące osiągnięcia:
  - a) dydaktyczne lub zawodowe – w przypadku pracowników dydaktycznych,
  - b) naukowe lub artystyczne – w przypadku pracowników badawczych,
  - c) naukowe, artystyczne lub dydaktyczne – w przypadku pracowników badawczo-dydaktycznych;
- 3) adiunkta – może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora;
- 4) asystenta – może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo równorzędny.

2a. Przy zatrudnianiu na stanowisku, o którym mowa w ust. 1, osoby, która uzyskała za granicą stopień naukowy, stopień w zakresie sztuki lub tytuł zawodowy, który nie został uznany za równoważny z odpowiednim polskim stopniem lub tytułem, można odstąpić od określonych w ust. 2 wymagań w zakresie posiadania tytułu profesora, stopnia doktora lub tytułu zawodowego magistra, magistra inżyniera albo równorzędnego, jeżeli zatrudniana osoba posiada znaczące osiągnięcia naukowe, artystyczne lub dydaktyczne.

3. Osobę posiadającą tytuł profesora zatrudnia się na stanowisku profesora.

4. Statut uczelni może określać:

- 1) również inne stanowiska dla nauczycieli akademickich niż określone w ust. 1 oraz wymagania kwalifikacyjne niezbędne do ich zajmowania;
- 2) dodatkowe wymagania kwalifikacyjne niezbędne do zajmowania stanowisk, o których mowa w ust. 1, dla poszczególnych grup pracowników; wymagania te nie mogą dotyczyć posiadania lub obowiązku uzyskania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego lub tytułu profesora.

5. Szczegółowy zakres obowiązków nauczyciela akademickiego ustala rektor.

6. Obowiązki nauczyciela akademickiego mogą być wykonywane również poza uczelnią na zasadach oraz w jednostkach określonych w regulaminie pracy.

7. Wykonywanie obowiązków nauczyciela akademickiego stanowi działalność twórczą o indywidualnym charakterze, o której mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2509 oraz z 2024 r. poz. 1222 i 1254).

1.1. Komentowany przepis statuuje w szczególności katalog stanowisk nauczycieli akademickich wraz z określeniem wymagań niezbędnych do ich objęcia, przy czym można w tym zakresie sformułować tezę, w myśl której katalog ten można podzielić na dwie części. W pierwszej znajdują się te stanowiska, których nazwy oraz wymagania kwalifikacyjne stanowią materię ustawową, zaś w drugiej części należy wskazać stanowiska, w odniesieniu do których zarówno nomenklatura, jak i wymogi kwalifikacyjne objęte będą normami statutowymi. W związku z powyższym nie sposób, w porównaniu ze stanem prawnym ukształtowanym ustawą z 2005 r., mówić o zamkniętym katalogu stanowisk nauczycieli akademickich, co wiąże się z eksponowaniem w komentowanej ustawie autonomii uczelni.

1.2. Brak *explicite* związania poszczególnych stanowisk z grupami nauczycieli akademickich w rozumieniu art. 114 p.s.w.n. skłania do refleksji, że katalog stanowisk ma wymiar uniwersalny w odniesieniu do charakteru obowiązków nauczyciela akademickiego.

2.1. Odnosząc się do katalogu stanowisk ukształtowanego w drodze ustawy, zgodnie z ust. 1 analizowanego przepisu nauczyciela akademickiego zatrudnia się na stanowisku: profesora, profesora uczelni, adiunkta, asystenta.

2.2.1. Odnośnie do wymogów w kontekście zatrudnienia na wskazanych stanowiskach ustawodawca koncentruje się co do zasady na posiadanym tytule naukowym, stopniu naukowym lub

tytule zawodowym. Na stanowisku profesora może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł profesora. Na stanowisku profesora uczelni może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora oraz znaczące osiągnięcia: dydaktyczne lub zawodowe – w przypadku pracowników dydaktycznych; naukowe lub artystyczne – w przypadku pracowników badawczych; naukowe, artystyczne lub dydaktyczne – w przypadku pracowników badawczo-dydaktycznych. Na stanowisku adiunkta może być zatrudniona osoba posiadająca co najmniej stopień doktora. Na stanowisku asystenta może być zatrudniona osoba posiadająca tytuł zawodowy magistra, magistra inżyniera albo równorzędny.

**2.2.2.** Biorąc pod uwagę normatywne wskazania w odniesieniu do wymogów kwalifikacyjnych dla poszczególnych stanowisk nauczycieli akademickich, godzi się zwrócić uwagę na dwie okoliczności. Po pierwsze, na stanowisku profesora zatrudnia się osobę posiadającą tytuł naukowy profesora, przy czym nie jest możliwe zatrudnienie takiej osoby na innym stanowisku, bowiem wyklucza to imperatywny charakter art. 116 ust. 3 p.s.w.n., zgodnie z którym osobę posiadającą tytuł profesora zatrudnia się na stanowisku profesora. Po drugie, o ile w przypadku stanowisk profesora uczelni oraz adiunkta ustawodawca wprowadza formułę minimalnego wymiaru stopnia naukowego, o tyle w przypadku stanowiska asystenta brak tego rodzaju ujęcia w komentowanym przepisie. Oznacza to, że nie ma prawnej możliwości zatrudnienia na stanowisku asystenta osoby, która posiada stopień naukowy.

**2.2.3.** W odniesieniu do stanowiska profesora uczelni ustawodawca, obok zastrzeżenia w postaci posiadania stopnia naukowego, posłużył się niedookreśloną formułą znaczących osiągnięć, przy czym w zależności od grupy stanowisk mają one mieć charakter dydaktyczny, zawodowy, naukowy lub artystyczny. W związku z brakiem regulacji ustawowej, dekodowanie tego pojęcia będzie mieć charakter uczelniany. Można w tym kontekście rekomendować, aby w aktach zakładowych określono przesłanki i tryb, w wymiarze zarówno podmiotowym, jak i przedmiotowym oceny dorobku nauczyciela akademickiego w tak zdefiniowanych wymiarach. Tego rodzaju praktyka służyć będzie nie tylko transparentności procesu oceny kandydata do pracy, lecz także wyeliminuje zarzuty uznaniowości oraz nierównego traktowania. W ramach egzemplifikacji można w tym zakresie wskazać choćby: oceny w zakresie dydaktyki w uczelniach, nagrody dydaktyczne, osiągnięcia w zakresie ewaluacji działalności naukowej, doświadczenie i osiągnięcia zawodowe. Sformalizowanie w taki sposób oceny kandydata na profesora uczelni może nadto służyć dezawuowaniu rangi tego stanowiska, co można w ostatnich latach zaobserwować w praktyce działania uczelni.

**2.2.4.** Zgodnie z ust. 4 pkt 2 komentowanego przepisu statut uczelni może określać dodatkowe wymagania kwalifikacyjne niezbędne do zajmowania stanowisk określonych w drodze ustawy, dla poszczególnych grup pracowników, przy czym wymagania te nie mogą dotyczyć posiadania lub obowiązku uzyskania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego lub tytułu profesora. Dodatkowe wymagania mogą odnosić się do osiągnięć badawczych, w tym udziału w pracach zespołów badawczych, osiągnięć naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych<sup>36</sup>. Mogą to być osiągnięcia w postaci publikacji potwierdzonych recenzjami oraz opieki nad pracami dyplomowymi jako przejawu osiągnięć organizacyjnych nauczyciela akademickiego<sup>37</sup>.

<sup>36</sup> A. Bocheńska, *Prawo o szkolnictwie...*

<sup>37</sup> Ł. Pisarczyk [w:] *Akademickie prawo pracy*, s. 65.

Dodatkowe wymagania kwalifikacyjne mogą także dotyczyć doświadczenia w zakresie pracy na uczelniach, tj. stażu pracy.

**2.2.5.** Zgodnie z ust. 2a komentowanego przepisu przy zatrudnianiu na poszczególnych, wymienionych przez ustawodawcę stanowiskach osoby, która uzyskała za granicą stopień naukowy, stopień w zakresie sztuki lub tytuł zawodowy, który nie został uznany za równoważny z odpowiednim polskim stopniem lub tytułem, można odstąpić od określonych w ust. 2 wymagań w zakresie posiadania tytułu profesora, stopnia doktora lub tytułu zawodowego magistra, magistra inżyniera albo równorzędnego, jeżeli zatrudniana osoba posiada znaczące osiągnięcia naukowe, artystyczne lub dydaktyczne. Tego rodzaju formuła legislacyjna jest związana z faktem nie tylko braku stosownych umów międzynarodowych, które uznawałyby za równoważne tytuły lub stopnie naukowe oraz tytuły zawodowe uzyskane za granicą, lecz także z dalece sformalizowanym i ograniczonym podmiotowo trybem nostryfikacji. Dokonując oceny komentowanego mechanizmu, wypada zgodzić się z prezentowanym w doktrynie poglądem, w myśl którego bardzo szeroko otwiera on możliwości zatrudniania na stanowiskach określonych w ustawie na podstawie nieostrych przesłanek<sup>38</sup>. Wydaje się, że tego rodzaju konstrukcja, pomijająca mechanizm nostryfikacji, może powodować efekty przeciwnie skuteczne w odniesieniu do imperatywu dbałości o jakość dydaktyki i badań naukowych w polskich uczelniach.

**3.1.** Zgodnie z ust. 4 pkt 1 komentowanego przepisu statut uczelni może określać również inne stanowiska dla nauczycieli akademickich niż określone w trybie ustawowym oraz wymagania kwalifikacyjne niezbędne do ich zajmowania. Przyjęty statutowy model uzupełnienia katalogu stanowisk nauczycieli akademickich zasługuje na aprobatę, bowiem nie tylko uwzględnia autonomię uczelni, lecz nadto potrzeby i specyfikę każdej ze szkół wyższych.

**3.2.** W wymiarze praktycznym można w ramach egzemplifikacji wskazać w tym kontekście przyjmowane w statutach uczelni stanowiska: lektora, instruktora, wykładowcy. Postulować w tym zakresie wypada jedynie, aby korzystanie przez uczelnie z tego rodzaju swobody nie stało w opozycji w stosunku do ukształtowanych obyczajów akademickich.

**3.3.** W odniesieniu do stanowisk nauczycieli akademickich, mających swe statutowe źródło, to tą właśnie drogą powinny zostać określone kwalifikacje niezbędne do ich objęcia. Z kontekstu normatywnego można wnosić, że będą one dotyczyć co do zasady posiadanego stopnia naukowego lub tytułu zawodowego.

**4.** W myśl ust. 5 komentowanego przepisu, szczegółowy zakres obowiązków nauczyciela akademickiego ustala rektor. W pierwszej kolejności wypada podnieść przypadkowość obecności przywołanej normy w komentowanym przepisie, bowiem bardziej zasadne byłoby przeniesienie tak sformułowanej normy do treści art. 115 p.s.w.n., optymalnie połączonym z art. 114 p.s.w.n. Uprawnienie rektora do określenia szczegółowego zakresu obowiązków nauczyciela akademickiego jest uzasadnione występowaniem przez rektora w roli przełożonego wszystkich pracowników uczelni. Realizacja tego uprawnienia może przybrać formę odpowiednich zapisów w treści aktu kreującego stosunek pracy albo w oparciu o odpowiednio stosowany w akademickim prawie zatrudnienia art. 94 pkt 1 k.p. Istotne jest, aby szczegółowy zakres

<sup>38</sup> Ł. Pisarczyk [w:] *Akademickie prawo pracy*, s. 65.

obowiązków nauczyciela akademickiego uwzględniał w szczególności przyporządkowanie do grupy pracowników dydaktycznych, badawczych albo badawczo-dydaktycznych.

5. Zgodnie z ust. 6 komentowanego przepisu obowiązki nauczyciela akademickiego mogą być wykonywane również poza uczelnią, przy czym co do zasad i jednostek, w których obowiązki te będą realizowane, instruktywny charakter posiadają normy regulaminu pracy. Tego rodzaju opcja jest uzasadniona nie tylko w kontekście coraz częściej obserwowanej kooperacji uczelni z innymi podmiotami otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym w szczególności oświaty, lecz także w realizacji rozmaitych projektów. Wpisuje się także w normatywnie uzasadniany mechanizm prowadzenia przez uczelnię wyodrębnionej działalności gospodarczej, mającej często charakter służebny względem podstawowej działalności uczelni i prowadzonej przez nią procesów komercjalizacji działalności naukowej.
6. Wykonywanie obowiązków nauczyciela akademickiego stanowi działalność twórczą o indywidualnym charakterze, o której mowa w art. 1 ust. 1 ustawy z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych<sup>39</sup>. Wskazanie tego rodzaju formuły *explicite* w komentowanym przepisie usuwa w szczególności wszelkie wątpliwości w kontekście kosztów uzyskania przychodu, stosowanych w zakresie obliczania wysokości wynagrodzenia nauczyciela akademickiego.

Marzena Szablowska-Juckiewicz

**Art. 117.** [Nawiązanie stosunku pracy]

1. Nawiązanie stosunku pracy z pracownikiem uczelni następuje na podstawie umowy o pracę.
  2. Pierwsza umowa o pracę z nauczycielem akademickim w danej uczelni jest zawierana na czas:
    - 1) nieokreślony albo
    - 2) określony na okres do 4 lat.
  3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, po uzyskaniu przez nauczyciela akademickiego pozytywnej oceny, o której mowa w art. 128, może być zawarta umowa o pracę na czas nieokreślony bez przeprowadzenia konkursu, o którym mowa w art. 119.
  4. W przypadku, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, oraz w przypadku zatrudnienia na czas określony nauczycieli akademickich:
    - 1) dla których uczelnia nie jest podstawowym miejscem pracy,
    - 2) którzy pobierają świadczenie emerytalne
- przepisów art. 251 § 1–3 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy nie stosuje się.
1. W art. 117 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce uregulowano zagadnienia materialnoprawne (tj. kwestie dotyczące podstaw nawiązania stosunku pracy pracownika uczelni) oraz proceduralne (wyjątki od przeprowadzania otwartego postępowania konkursowego). Ustęp pierwszy komentowanego artykułu dotyczy ogółu pracowników uczelni, z kolei ustępy od drugiego do czwartego odnoszą się wyłącznie do pracowników posiadających status nauczyciela akademickiego.
  2. W świetle komentowanego artykułu umowa o pracę jest jedyną prawnie dopuszczalną formą zatrudnienia pracowników uczelni, w tym nauczycieli akademickich oraz tych, którzy statusu nauczyciela akademickiego nie posiadają. Uwidacznia się tutaj reglamentacyjnych

<sup>39</sup> Dz.U. z 2025 r. poz. 24 ze zm.

charakter pracowniczej pragmatyki służbowej w zakresie wyboru podstawy nawiązania stosunku pracy<sup>40</sup>.

3. W literaturze przedmiotu podkreśla się, że „rezygnacja z mianowania jako podstawy nawiązania stosunku pracy z nauczycielami akademickimi jest wynikiem długotrwałego procesu, który można opisać jako drogę od nominacyjnego zatrudnienia służbowego (publicznoprawnego) poprzez nominacyjne zatrudnienie pracownicze do zatrudnienia umownego”<sup>41</sup>.

Przepis art. 41 ustawy z 13.07.1920 r. o szkołach akademickich<sup>42</sup> stanowił, że „do grona nauczycielskiego szkół akademickich należą: po pierwsze – nauczyciele akademicy t.j. 1) profesorowie honorowi, 2) profesorowie zwyczajni, 3) profesorowie nadzwyczajni, 4) docenci; powtórnie nauczyciele w ścisłym znaczeniu np. lektorzy”. Mianowanie było podstawą nawiązania stosunku służbowego osób należących do grona nauczycielskiego szkół akademickich oraz do pomocniczych sił naukowych. W tym ostatnim przypadku było to mianowanie na czas określony (art. 62 i 63 ww. ustawy). W literaturze przedmiotu podkreśla się, że „status nauczycieli akademickich odbiegał znacząco od statusu pozostałych funkcjonariuszy państwowych, determinowany był bowiem szczególną rolą i zadaniami szkół wyższych, w tym zasadą wolności badań naukowych i autonomii szkolnictwa wyższego. Nie odnajdujemy w nim np. charakterystycznej dla innych stosunków służbowych dyspozycyjności urzędniczej”<sup>43</sup>.

W okresie obowiązywania rozporządzenia Prezydenta RP z 24.02.1928 r. o stosunku służbowym profesorów państwowych szkół akademickich i pomocniczych sił naukowych<sup>44</sup> mianowanie pozostało podstawą nawiązania stosunków służbowych profesorów (art. 1) oraz pomocniczych sił naukowych (art. 89). Z kolei zgodnie z art. 87 ww. rozporządzenia zastępcy profesorów i osoby mające zlecone wykłady i ćwiczenia pozostawały „w stosunku umownym do Państwa”.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że „w okresie powojennym koncentrowano się głównie na zmianach ustrojowych szkolnictwa wyższego. W zakresie stosunku służbowego kolejne ustawy nie zmieniały charakteru i istoty tego stosunku, ograniczając się do zmian terminologicznych oraz powodujących większą centralizację i zależność pracowników szkolnictwa wyższego od władz uczelni i państwa”<sup>45</sup>. W świetle przepisów ustawy z 15.12.1951 r. o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki<sup>46</sup> nauczyciele akademicy byli zatrudniani w ramach stosunków nominacyjnych o charakterze publicznoprawnym. Proces przemiany publicznoprawnego zatrudnienia nominacyjnego w zatrudnienie nominacyjne o charakterze pracowniczym zapoczątkowała ustawa z 5.11.1958 r. o szkolnictwie wyższym<sup>47</sup>.

<sup>40</sup> Por. H. Lewandowski, *Stosunek pracy na podstawie umowy o pracę regulowany przepisami szczególnymi (pragmatykami pracowniczymi)* [w:] *Problemy zatrudnienia we współczesnym ustroju pracy. Księga jubileuszowa na 55-lecie pracy naukowej i dydaktycznej Profesora Włodzimierza Piotrowskiego*, red. Z. Niedbała, M. Skąpski, Poznań 2009, s. 128.

<sup>41</sup> T. Kuczyński, komentarz do art. 117 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K.W. Baran, Warszawa 2020, s. 63.

<sup>42</sup> Dz.U. Nr 72, poz. 494 ze zm.

<sup>43</sup> J. Stelina, *Stosunki służbowe w okresie międzywojennym* [w:] *System Prawa Administracyjnego*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, t. 11, T. Kuczyński, E. Mazurczak-Jasińska, J. Stelina, *Stosunek służbowy*, Warszawa 2011, s. 73.

<sup>44</sup> Dz.U. Nr 24, poz. 204.

<sup>45</sup> J. Stelina, *Stosunki służbowe i stosunki pracy z elementami służby w latach 1944–1989* [w:] T. Kuczyński, E. Mazurczak-Jasińska, J. Stelina, *Stosunek służbowy...*, s. 92.

<sup>46</sup> Dz.U. z 1956 r. Nr 45, poz. 205 ze zm.

<sup>47</sup> Dz.U. z 1973 r. Nr 32, poz. 191 ze zm. Zob. szerzej: T. Kuczyński, komentarz do art. 117..., s. 63–64.

Istotne zmiany w zakresie form prawnych zatrudniania nauczycieli akademickich nastąpiły w związku z wejściem w życie ustawy z 27.04.1972 r. – Karta praw i obowiązków nauczyciela<sup>48</sup>. Na podstawie przepisów tej ustawy stosunki służbowe nauczycieli akademickich zostały przemianowane na stosunki pracy<sup>49</sup>. W okresie obowiązywania ww. ustawy mianowanie było główną formą zatrudnienia w przypadku nauczycieli akademickich, umowa o pracę miała charakter uzupełniający<sup>50</sup>. Podobne uregulowania znalazły się w ustawie z 4.05.1982 r. o szkolnictwie wyższym<sup>51</sup> oraz w ustawie z 12.09.1990 r. o szkolnictwie wyższym<sup>52</sup>.

Zmiany w zakresie podstaw nawiązania stosunku pracy przyniosło wejście w życie ustawy z 27.07.2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym<sup>53</sup>. Podkreślano, że ustawa ta pozostawiała uczelniom „znaczny zakres swobody w kształtowaniu podstaw zatrudnienia nauczycieli, a tym samym wyznaczania ich statusu prawnego”<sup>54</sup>. Kolejna zmiana wiąże się z wejściem w życie ustawy z 18.03.2011 r. o zmianie ustawy – Prawie o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz ustawy o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych ustaw. Jednym ze skutków tej nowelizacji było dalsze odejście od zatrudniania nauczycieli akademickich na podstawie mianowania<sup>55</sup>. Umowa o pracę stała się podstawową formą zatrudniania nauczycieli akademickich zarówno w uczelniach publicznych, jak i niepublicznych<sup>56</sup>. W literaturze przedmiotu podkreślano, że wpisuje się to w tendencję rozwojową pracowniczych pragmatyk służbowych, które jako zasadę kreują umowne zatrudnienie pracowników z pewnymi wyjątkami<sup>57</sup>. Ostatnim etapem zmian w zakresie podstaw nawiązania stosunku pracy nauczycieli akademickich są uregulowania zawarte w obecnie obowiązującej ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

4. Ustawodawca wprowadza ograniczenia dotyczące wyboru rodzaju umowy o pracę oraz okresu, na który jest ona zawierana z nauczycielem akademickim.

Zgodnie z przepisem ust. 2 komentowanego artykułu pierwsza umowa o pracę z nauczycielem akademickim w danej uczelni jest zawierana na czas nieokreślony albo określony na okres do 4 lat. W przypadku umowy o pracę na czas określony ustawodawca określa jedynie maksymalny okres jej trwania (tj. 4 lata). Kolejna umowa o pracę z nauczycielem akademickim w danej uczelni może zostać zawarta na czas nieokreślony albo na czas określony. Z nauczycielem akademickim dotychczas zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas określony, który uzyskał pozytywną ocenę okresową, uczelnia publiczna może zawrzeć umowę o pracę na czas nieokreślony bez konieczności przeprowadzania konkursu. Ustawodawca zezwala w danym przypadku na uproszczenie procedury poprzedzającej nawiązanie stosunku pracy. Należy jednak zauważyć, że jest to uprawnienie, które przysługuje uczelni publicznej.

<sup>48</sup> Dz.U. Nr 16, poz. 114 ze zm.

<sup>49</sup> J. Stelina, *Stosunki służbowe i stosunki pracy...*, s. 92.

<sup>50</sup> Z. Sypniewski, *Nawiązanie i zmiana stosunku pracy na podstawie mianowania*, Warszawa–Poznań 1976, s. 46.

<sup>51</sup> Dz.U. Nr 13, poz. 113.

<sup>52</sup> Dz.U. Nr 65, poz. 385.

<sup>53</sup> Dz.U. z 2012 r. poz. 572 ze zm.

<sup>54</sup> J. Stelina, *Stosunki służbowe i stosunki pracy...*, s. 103.

<sup>55</sup> M. Szablowska-Juckiewicz, *Nawiązanie stosunku pracy z nauczycielem akademickim [w:] Zatrudnienie nauczycieli akademickich*, red. W. Sanetra, Warszawa 2015, s. 208.

<sup>56</sup> H. Izdebski, J.M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 303.

<sup>57</sup> T. Kuczyński, *Kierunki rozwoju pragmatyk zawodowych (służbowych) [w:] Współczesne problemy prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Edwarda Gniewka*, red. J. Gołaczyński, P. Machnikowski, Warszawa 2010, s. 303.

5. W ust. 3 komentowanego artykułu zostały wprowadzone wyłączenia dotyczące stosowania zasady limitowania umów o pracę na czas określony, uregulowanej w art. 25<sup>1</sup> k.p., w odniesieniu do nauczycieli akademickich. Przepisów art. 25<sup>1</sup> § 1–3 k.p. nie stosuje się w przypadku zatrudnienia na czas określony:

- 1) na okres do 4 lat, gdy jest to pierwsza umowa o pracę w danej uczelni;
- 2) nauczycieli akademickich, dla których uczelnia nie jest podstawowym miejscem pracy, mając na względzie uregulowania w art. 120 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce;
- 3) nauczycieli akademickich, którzy pobierają świadczenie emerytalne.

W literaturze przedmiotu trafia się zauważyć, że ustawodawca wyłącza stosowanie jedynie niektórych unormowań art. 25<sup>1</sup> k.p. „Poza zakresem wyłączenia pozostaje regulacja, która przewiduje wyjątki od czasowego limitu zatrudnienia na podstawie umowy/umów o pracę na czas określony i limitu liczby umów tego rodzaju (§ 4), a także przepis nakładający na pracodawcę obowiązek zawiadomienia właściwego okręgowego inspektora pracy o zawarciu umowy w ramach wyjątku odnoszącego się do obiektywnych przyczyn leżących po stronie pracodawcy (§ 5)”<sup>58</sup>.

Wątpliwości natury interpretacyjnej budzi posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem „świadczenie emerytalne”. Nie jest do końca jasne, czy pojęciu temu należy nadawać znaczenie tożsame z pojęciem emerytury, którym ustawodawca posługuje się na gruncie przepisów ustawy z 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych<sup>59</sup>.

6. W art. 117 p.s.w.n. ustawodawca nie wprowadził uregulowań dotyczących rodzajów umów o pracę, na podstawie których są zatrudniani pracownicy uczelni niebędący nauczycielami akademickimi. Należy zatem uznać tę kwestię za nieuregulowaną w pracowniczej pragmatyce służbowej, jaką jest ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Uprawnia to do zastosowania art. 25 k.p., określającego rodzaje umów o pracę, na podstawie których mogą być zatrudniani pracownicy. Za taką konstatacją przemawia odesłanie z art. 147 ust. 1 p.s.w.n. Ponadto do pracowników niebędących nauczycielami akademickimi w pełni znajduje zastosowanie zasada limitowania umów o pracę na czas określony, uregulowana w art. 25<sup>1</sup> k.p.

*Marzena Szablowska-Juckiewicz*

#### **Art. 118.** [Zakaz powstania podległości służbowej między osobami bliskimi]

1. W uczelni nie może powstać stosunek bezpośredniej podległości służbowej między małżonkami oraz osobami:

- 1) prowadzącymi wspólne gospodarstwo domowe;
  - 2) pozostającymi ze sobą w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa do drugiego stopnia albo w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli.
2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do rektorów.

1. W art. 118 p.s.w.n. sformułowano zakaz powstawania podległości służbowej między pracownikami uczelni będących osobami bliskimi, określając zakres podmiotowy i przedmiotowy ww. zakazu. Należy zauważyć, że wprowadzeniu zakazu powstawania podległości służbowej

<sup>58</sup> B. Rutkowska, *Stosowanie art. 251 kodeksu pracy w szkolnictwie wyższym*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2020/1, s. 62.

<sup>59</sup> Dz.U. z 2024 r. poz. 1631 ze zm.

między pracownikami uczelni będących osobami bliskimi nie towarzyszyło określenie sankcji w razie jego naruszenia<sup>60</sup>.

2. Zakaz sformułowany w komentowanym przepisie odnosi się do wszystkich uczelni funkcjonujących na podstawie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, zarówno uczelni publicznych, jak i niepublicznych. Objęte są nim uczelnie nadzorowane nie tylko przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, lecz także innych ministrów. Dotyczy on uczelni wojskowych, uczelni służb państwowych, uczelni artystycznych, uczelni medycznych i uczelni morskich<sup>61</sup>.

*De lege lata* wykładnia językowa przepisu formułującego zakaz powstawania podległości służbowej między osobami bliskimi nie budzi wątpliwości, że znajduje on zastosowanie do ogółu pracowników uczelni, zarówno nauczycieli akademickich, jak i osób niebędących nauczycielami akademickim.

3. W komentowanym przepisie mowa jest o stosunku bezpośredniej podległości służbowej. „Bezpośrednia podległość służbowa oznacza podległość pozbawioną wszelbi pośrednich, wprost dotyczącą określonego podmiotu zależność od władzy czy kierownictwa danego podmiotu”<sup>62</sup>.
4. Ustawodawca wprowadza jeden wyjątek od zakazu powstania bezpośredniej podległości służbowej między osobami bliskimi. Zgodnie z ust. 2 komentowanego artykułu zakaz ten nie dotyczy rektorów. Tego rodzaju rozwiązanie budzi uzasadnione wątpliwości<sup>63</sup>.
5. Zakaz powstawania podległości służbowej między osobami bliskimi był ujęty także w przepisach uchylonej ustawy z 27.07.2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym<sup>64</sup>. Zgodnie z art. 118 ust. 7 tej ustawy pomiędzy nauczycielem akademickim a zatrudnionym w tej uczelni jego małżonkiem, krewnym lub powinowatym do drugiego stopnia włącznie oraz osobą pozostającą w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli nie mógł powstać stosunek bezpośredniej podległości służbowej. Nie dotyczyło to jednak osób pełniących funkcję organów jednoosobowych uczelni, dla których ustawa przewidywała powoływanie ich w drodze wyborów. Przepis ten wprowadzono na mocy ustawy z 18.03.2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw<sup>65</sup> z dniem 1.10.2011 r., z obowiązkiem dostosowania stosunków pracy powstałych przed dniem jej wejścia w życie w terminie dwunastu miesięcy (tj. do 1.10.2012 r.).

<sup>60</sup> Por. T. Jędrzejewski, komentarz do art. 118 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. J. Woźnicki, Warszawa 2019. Podobnie: A. Bocheńska, komentarz do art. 118 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. A. Jakubowski, Warszawa 2023, s. 353.

<sup>61</sup> T. Jędrzejewski, komentarz do art. 118...

<sup>62</sup> T. Jędrzejewski, komentarz do art. 118...

<sup>63</sup> T. Jędrzejewski, komentarz do art. 118...

<sup>64</sup> Dz.U. z 2012 r. poz. 572 ze zm.

<sup>65</sup> Dz.U. Nr 84, poz. 455.

Marzena Szablowska-Juckiewicz

**Art. 119.** [Konkurs na stanowisko nauczyciela akademickiego]

1. Nawiązanie z nauczycielem akademickim pierwszego stosunku pracy w danej uczelni publicznej, na czas nieokreślony lub określony dłuższy niż 3 miesiące, w wymiarze przekraczającym połowę pełnego wymiaru czasu pracy, następuje po przeprowadzeniu otwartego konkursu. Tryb i warunki przeprowadzania konkursu określa statut.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się w przypadku zatrudnienia nauczyciela akademickiego:

- 1) skierowanego do pracy w uczelni na podstawie umowy zawartej z Centrum Łukasiewicz, instytutem Sieci Łukasiewicz albo zagraniczną instytucją naukową;
- 2) będącego beneficjentem przedsięwzięcia, programu lub konkursu ogłoszonego przez NAWA, NCBiR, NCN lub międzynarodowego konkursu na realizację projektu badawczego;
- 3) na czas realizacji projektu badawczego lub dydaktycznego finansowanego:
  - a) ze środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej,
  - b) przez inny podmiot przyznający grant.

3. Informację o konkursie oraz jego wyniku wraz z uzasadnieniem udostępnia się w BIP na stronach podmiotowych uczelni, ministra oraz ministra nadzorującego uczelnię w terminie 30 dni odpowiednio przed konkursem i po jego zakończeniu.

4. Informację o konkursie udostępnia się także w języku angielskim na stronach internetowych Komisji Europejskiej w europejskim portalu dla mobilnych naukowców, przeznaczonym do publikacji ofert pracy dla naukowców, w terminie 30 dni przed konkursem.

1. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, podobnie jak wiele innych pracowniczych pragmatyk służbowych, zawiera uregulowania dotyczące procesu rekrutacji pracowników. Reglamentacji prawnej podlegają przede wszystkim procedury prowadzące do zatrudnienia nauczyciela akademickiego przez uczelnię publiczną<sup>66</sup>. Świadczy o tym sformułowanie w komentowanym artykule w odniesieniu do uczelni publicznych obowiązku przeprowadzenia otwartego konkursu przed zatrudnieniem nauczyciela akademickiego.

2. Należy zauważyć, że art. 160 ust. 2 ustawy z 4.05.1982 r. o szkolnictwie wyższym<sup>67</sup> dopuszczał jedynie możliwość przeprowadzenia konkursu w odniesieniu do pierwszego zatrudnienia pracowników naukowo-dydaktycznych w szkole wyższej. W art. 85 ust. 2 ustawy z 12.09.1990 r. o szkolnictwie wyższym<sup>68</sup> sformułowano obowiązek przeprowadzenia otwartego konkursu, ograniczając go jednak do mianowania po raz pierwszy pracownika naukowo-dydaktycznego i naukowego oraz starszego wykładowcy i wykładowcy. Podobne uregulowania znalazły się w art. 121 ust. 3 ustawy z 27.07.2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym<sup>69</sup>.

Na mocy przepisów ustawy z 18.03.2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytułach naukowych w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym uchylono art. 121 ust. 3, dodając zarazem art. 118a (art. 1 pkt 91 oraz pkt 93). Doszło wówczas do znaczącego rozszerzenia zakresu obowiązku przeprowadzania otwartego postępowania konkursowego przed zatrudnieniem nauczyciela akademickiego<sup>70</sup>. Dodany w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym art. 118a ust. 1 stanowił, że zatrudnienie nauczyciela akademickiego w wymiarze przewyższającym połowę etatu na czas określony lub nieokreślony w uczelni publicznej na stanowiskach, o których mowa w art. 110 (tj. profesora zwyczajnego, profesora

<sup>66</sup> M. Szablowska-Juckiewicz, *Nawiązanie...*, s. 202.

<sup>67</sup> Dz.U. Nr 14, poz. 113 ze zm.

<sup>68</sup> Dz.U. Nr 65, poz. 385 ze zm.

<sup>69</sup> Dz.U. z 2012 r. poz. 572 ze zm.

<sup>70</sup> M. Szablowska-Juckiewicz, *Nawiązanie...*, s. 203.

nadzwyczajnego, profesora wizytującego, adiunkta, asystenta, starszego wykładowcy, wykładowcy, lektora lub instruktora), następuje po przeprowadzeniu otwartego konkursu. W świetle dodanego art. 118a postępowanie konkursowe powinno zostać przeprowadzone bez względu na to, czy nauczyciel akademicki będzie zatrudniony na podstawie mianowania, czy też na podstawie umowy o pracę<sup>71</sup>. Obowiązek przeprowadzenia otwartego konkursu występował zarówno w przypadku zatrudniania nauczyciela akademickiego na określonym stanowisku po raz pierwszy, jak i ponownego zatrudniania na tym samym stanowisku tego samego nauczyciela akademickiego<sup>72</sup>. Prowadziło to do sytuacji, w których uzyskanie pozytywnej oceny okresowej przez nauczyciela akademickiego, zatrudnionego na podstawie umowy o pracę na czas określony, nie było wystarczającą podstawą do ponownego zatrudnienia go na tym samym stanowisku. Nawiązanie stosunku pracy następowało dopiero po zakwalifikowaniu tej osoby w drodze otwartego konkursu<sup>73</sup>.

3. Obecnie obowiązujący art. 119 ust. 1 p.s.w.n. nakłada obowiązek przeprowadzenia otwartego konkursu przed nawiązaniem z nauczycielem akademickim pierwszego stosunku pracy w danej uczelni publicznej, na czas nieokreślony lub określony dłuższy niż 3 miesiące, w wymiarze przekraczającym połowę pełnego wymiaru czasu pracy. *De lege lata* obowiązek przeprowadzenia konkursu jest uzależniony od tego, czy nauczyciel akademicki jest zatrudniany po raz pierwszy, czy też po raz kolejny w danej uczelni publicznej, od okresu, na który ma zostać zatrudniony, a także od wymiaru czasu pracy, w którym zostanie zatrudniony.
4. Tryb i warunki przeprowadzania konkursu, który poprzedza nawiązanie stosunku pracy z nauczycielem akademickim, określa statut. W statutach uczelni określa się zwykle: podmiot uprawniony do ogłoszenia konkursu, sposób ogłoszenia informacji o konkursie oraz treść takiego ogłoszenia<sup>74</sup>, zasady powoływania i skład komisji konkursowej, sposób dokonywania oceny kwalifikacji kandydatów oraz kwestie dotyczące rozstrzygnięcia konkursu<sup>75</sup>.

W zaleceniu Komisji z 11.03.2005 r. w sprawie Europejskiej Karty Naukowca oraz Kodeksu postępowania przy rekrutacji pracowników naukowych (tekst mający znaczenie EOG) wskazuje się nie tylko na potrzebę zamieszczenia w ogłoszeniu dokładnego opisu wiedzy i kwalifikacji kandydata, lecz również – opisu warunków pracy oraz uprawnień, w tym opisu perspektyw rozwoju zawodowego<sup>76</sup>. „Mając na względzie europejskie standardy, uzasadnione wydaje się wyraźne wyartykułowanie na gruncie postanowień statutów, że informacja o konkursie powinna zawierać opis warunków zatrudnienia”<sup>77</sup>.

5. W ust. 2 komentowanego artykułu zostały wymienione w sposób enumeratywny sytuacje, w których jest wyłączony obowiązek przeprowadzania otwartego konkursu przed nawiązaniem

<sup>71</sup> M. Szablowska-Juckiewicz, *Nawiązanie...*, s. 203–204.

<sup>72</sup> W. Sanetra [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. W. Sanetra, M. Wierzbowski, Warszawa 2013, s. 260.

<sup>73</sup> M. Szablowska-Juckiewicz, *Nawiązanie...*, s. 204.

<sup>74</sup> Z dniem 24.12.2025 r. wchodzi w życie art. 18<sup>3ca</sup> k.p. Zgodnie z art. 18<sup>3ca</sup> § 3 k.p. pracodawca będzie zobowiązany do zapewnienia, aby ogłoszenia o naborze na stanowisko oraz nazwy stanowisk były neutralne pod względem płci, a proces rekrutacyjny przebiegał w sposób niedyskryminujący. Ponadto na pracodawcy będą ciążyły obowiązki w zakresie przekazania osobom ubiegającym się o zatrudnienie informacji o wynagrodzeniu. Obowiązki wynikające z art. 18<sup>3ca</sup> k.p. będą odnosiły się do uczelni publicznych.

<sup>75</sup> M. Szablowska-Juckiewicz, *Nawiązanie...*, s. 205.

<sup>76</sup> Dz.Urz. UE L 75 z 22.03.2005 r., s. 67, sekcja 2.

<sup>77</sup> M. Szablowska-Juckiewicz, *Nawiązanie...*, s. 206.

z nauczycielem akademickim pierwszego stosunku pracy w danej uczelni publicznej, na czas nieokreślony lub określony dłuższy niż 3 miesiące, w wymiarze przekraczającym połowę pełnego wymiaru czasu pracy.

6. W komentowanym przepisie znalazły się uregulowania dotyczące udostępniania informacji o konkursie oraz jego wyniku, które wraz z uzasadnieniem udostępnia się w BIP na stronach podmiotowych uczelni, ministra oraz ministra nadzorującego uczelnię. Informacja o konkursie powinna zostać udostępniona także w języku angielskim na stronach internetowych Komisji Europejskiej w europejskim portalu dla mobilnych naukowców, przeznaczonym do publikacji ofert pracy dla naukowców.

Marzena Szablowska-Juckiewicz

**Art. 120.** [Wskazanie uczelni jako podstawowego miejsca pracy]

1. W umowie o pracę z nauczycielem akademickim wskazuje się, czy uczelnia jest podstawowym miejscem pracy.

2. Warunkiem wskazania uczelni jako podstawowego miejsca pracy jest zatrudnienie w niej w pełnym wymiarze czasu pracy. Nauczyciel akademicki może mieć jednocześnie tylko jedno podstawowe miejsce pracy.

1. „Komentowany przepis jest podstawą dekodowania normy nakazującej stronom umowy o pracę wskazanie w treści umowy, czy uczelnia jest podstawowym miejscem pracy. Modyfikuje on art. 29 k.p., który określa formę i treść umowy o pracę<sup>78</sup>. W literaturze przedmiotu trafnie zauważa się, że skutecznym narzędziem umożliwiającym, przy wielu stosunkach pracy, kontrolę postanowień umów o pracę w omawianym zakresie jest POL-on – zintegrowany system informacji o nauce polskiej i szkolnictwie wyższym, a konkretnie wykaz nauczycieli akademickich, innych osób prowadzących zajęcia, osób prowadzących działalność naukową oraz osób biorących udział w jej prowadzeniu. W przypadku nauczycieli akademickich ujętych w tymże wykazie wskazuje się podstawowe miejsce pracy<sup>79</sup>. Informacje te należą do kategorii danych publicznych.

Przepis art. 120 ust. 2 zdanie pierwsze p.s.w.n. *expressis verbis* stanowi, że warunkiem wskazania uczelni jako podstawowego miejsca pracy jest zatrudnienie w niej w pełnym wymiarze czasu pracy. Jeżeli warunek ten zostanie spełniony, w umowie o pracę z nauczycielem akademickim można wskazać, że dana uczelnia jest jego podstawowym miejscem pracy. Powinno to nastąpić po uprzednim złożeniu przez nauczyciela akademickiego oświadczenia, że on uznaje daną uczelnię za podstawowe miejsce pracy.

2. W komentowanym artykule nie uregulowano kwestii, kiedy dana uczelnia przestaje być dla pracownika podstawowym miejscem pracy. Z taką sytuacją będziemy mieli do czynienia wówczas, gdy dojdzie do zmniejszenia wymiaru czasu pracy, w którym nauczyciel akademicki jest zatrudniony w uczelni (w szczególności w drodze porozumienia zmieniającego czy też wypowiedzenia zmieniającego), oraz gdy nauczyciel akademicki złoży oświadczenie o tym,

<sup>78</sup> D. Książek, komentarz do art. 120 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [w:] *Akademickie prawo zatrudnienia. Komentarz*, red. K.W. Baran, Warszawa 2020, s. 89.

<sup>79</sup> A. Bocheńska, komentarz do art. 120 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Komentarz*, red. A. Jakubowski, Warszawa 2023, s. 361.

że inna uczelnia jest jego podstawowym miejscem pracy i będzie zatrudniony w tej uczelni w pełnym wymiarze czasu pracy (nauczyciel akademicki może mieć bowiem jednocześnie tylko jedno podstawowe miejsce pracy). Nie ulega wątpliwości, że utrata przez uczelnię statusu podstawowego miejsca pracy dla nauczyciela akademickiego będzie wiązała się z następstwami prawnymi dla obu stron stosunku pracy.

3. Komentowany przepis znajduje zastosowanie zarówno do uczelni publicznych, jak i niepublicznych. Wskazanie, czy uczelnia jest podstawowym miejscem pracy, powinno nastąpić niezależnie od tego, czy nauczyciel akademicki jest zatrudniany na podstawie umowy o pracę na czas określony, czy też na czas nieokreślony, oraz od tego, czy jest to pierwsza, czy też kolejna umowa nauczyciela akademickiego w danej uczelni.

Krzysztof W. Baran

**Art. 121.** [Osoba wykonująca czynności z zakresu prawa pracy w stosunku do rektora]

Czynności z zakresu prawa pracy w stosunku do rektora uczelni publicznej wykonuje przewodniczący rady uczelni, a w uczelni niepublicznej – założyciel.

- 1.1. Przepis ten precyzuje kwestię reprezentacji pracodawcy w stosunkach pracy wobec rektora uczelni. Norma ta nie ma natomiast zastosowania wobec innych osób, na przykład prorektorów. Zgodnie z dyrektywą *exceptiones non sunt extendendae* nie może być ona rozszerzająco interpretowana, ma zatem pierwszeństwo przed mechanizmami reprezentacji określonymi w innych regulacjach ustawowych, w szczególności stanowi *lex specialis* wobec art. 3<sup>1</sup> k.p.

- 1.2. Analizę treści przepisu rozpocznę od aspektu przedmiotowego. *Ab initio* uzasadnioną jest konstatacja, że przepis ten odnosi się zarówno do aspektu materialnoprawnego, jak i proceduralnego. W tej drugiej płaszczyźnie dotyczy on wszelkich postępowań przed organami ochrony prawnej w stosunkach pracy, w tym również przed sądami pracy.

Na płaszczyźnie materialnoprawnej mechanizmy reprezentacji uczelni wobec rektora odnoszą się – *lege non distinguente* – zarówno do indywidualnego prawa pracy, jak i zbiorowego prawa zatrudnienia. *A contrario* nie mają one natomiast zastosowania do czynności z zakresu ubezpieczeń społecznych oraz administracyjnych.

- 1.3. Komentując art. 121 p.s.w.n. w wymiarze przedmiotowym, warto rozważyć, czy norma ta ma zastosowanie tylko do oświadczeń woli, czy też do innych działań o charakterze prawnopracowniczym. Ze względu na fakt, iż ustawodawca nie wprowadza tu żadnych mechanizmów dyferencjacji, uzasadnioną jawi się konstatacja, że przepis ten odnosi się także do oświadczeń wiedzy oraz innych rodzajów działań o skutkach prawnych (np. udzielenie urlopu wypoczynkowego).
- 1.4. Artykuł 121 p.s.w.n. precyzuje także aspekt podmiotowy. W odniesieniu do rektora uczelni publicznej czynności w sprawach z zakresu prawa pracy wykonuje przewodniczący rady uczelni (por. art. 22 p.s.w.n.), a wobec rektora uczelni niepublicznej – założyciel<sup>80</sup>. Przepis ten

<sup>80</sup> Jeżeli założycielem uczelni niepublicznej jest osoba prawna, kompetencje w zakresie czynności w sprawach z zakresu prawa pracy wykonuje organ lub osoba która nią zarządza, albo inna wyznaczona osoba. W tej materii subsydiar-

w wymiarze podmiotowym ma charakter *lex specialis*, a zatem żaden inny podmiot nie ma tego typu kompetencji. Nie oznacza to jednak, że nie ma możliwości udzielenia pełnomocnictwa innej osobie.

- 1.5. Komentowany przepis nie określa procedury, w jakiej przewodniczący rady uczelni albo założyciel wykonuje wobec rektora czynności z zakresu prawa pracy. Powinien to czynić statut uczelni bądź regulamin rady uczelni (por. art. 22 ust. 2 p.s.w.n.) albo ewentualnie regulamin pracy. Względy celowości, zwłaszcza pewności prawnej, przemawiają za pisemną lub elektroniczną formą czynności w sprawach z zakresu prawa pracy.
- 2.1. W stosunku do wszystkich innych pracowników uczelni, *lege non distinguente* także nauczycieli akademickich, kwestie reprezentacji w stosunkach pracy reguluje art. 23 ust. 2 pkt 5 p.s.w.n., który stanowi, że do zadań rektora należy w szczególności wykonywanie czynności z zakresu prawa pracy. Przepis ten odnosi się zarówno do czynności materialnoprawnych, jak i proceduralnych.
- 2.2. Na tym tle powstaje pytanie o dopuszczalność stosowania w kwestii reprezentacji w akademickich stosunkach pracy art. 3<sup>1</sup> k.p.<sup>81</sup> w związku z art. 147 ust. 1 p.s.w.n. Kierując się argumentacją *a completudine* oraz *a cohaerentia*, wyrażam przekonanie, że czynności z zakresu prawa pracy zamiast rektora może dokonywać także inna wyznaczona w trybie art. 3<sup>1</sup> k.p. osoba. W praktyce szkolnictwa wyższego wyznaczenie to może nastąpić także do konkretnych czynności na mocy postanowień statutu uczelni i dotyczyć prorektora do spraw pracowniczych, kanclerza, dziekana wydziału albo dyrektora instytutu lub innych osób. Nie ma przeszkód prawnych do udzielenia pełnomocnictw do tych czynności. Wyznaczenie może mieć też charakter obligacyjny dwustronny (np. umowa o pracę lub umowa cywilnoprawna). Nie wydaje się natomiast dopuszczalne wyznaczenie konkludentne w wyniku jakiegokolwiek zachowania rektora (art. 3<sup>1</sup> § 1 w związku z art. 147 ust. 1 p.s.w.n. oraz art. 300 k.p. i art. 60 k.c.). Sytuacja ta godziłaby bezpośrednio w pewność prawa w akademickim stosunku pracy<sup>82</sup>.

Mariusz Lekston

**Art. 121a.** [Ochrona trwałości stosunku pracy nauczyciela akademickiego będącego sędzią Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego]

1. Nie można rozwiązać umowy o pracę ani zmienić warunków pracy nauczyciela akademickiego, będącego sędzią Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego.

2. Umowa o pracę nauczyciela akademickiego, o którym mowa w ust. 1, zawarta na czas określony staje się, z dniem objęcia stanowiska sędziego, umową o pracę na czas nieokreślony.

3. W przypadku nauczyciela akademickiego, o którym mowa w ust. 1, który utracił urząd sędziego albo utracił uprawnienie do stanu spoczynku nie stosuje się ograniczenia, o którym mowa w ust. 1.

4. Umowa o pracę nauczyciela akademickiego, o którym mowa w ust. 1, który utracił urząd sędziego albo utracił uprawnienie do stanu spoczynku wygasa, z wyłączeniem sytuacji zrzeczenia się urzędu sędziego albo uprawnienia do stanu spoczynku.

nie mają zastosowanie mechanizmy z art. 3<sup>1</sup> § 1 k.p. Bliżej K.W. Baran [w:] *Kodeks ...*, t. I, red. K.W. Baran, 2025, s. 51 i n.

<sup>81</sup> Por. K.W. Baran [w:] *Kodeks...*, t. I, red. K.W. Baran, 2025, s. 49 i n. oraz powołana tam judykatura Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego.

<sup>82</sup> Na temat sankcji związanych z naruszeniem art. 3<sup>1</sup> k.p. w związku z art. 147 ust. 1 p.s.w.n. zob. K.W. Baran [w:] *Kodeks...*, t. I, red. K.W. Baran, 2025, s. 55–56.

1.1. Artykuł 121a p.s.w.n. nie stanowił treści pierwotnego projektu ustawy w wersji zaproponowanej przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, po zakończeniu procesu konsultacji ze środowiskiem akademickim. Został on wprowadzony do projektu w drodze uchwały Senatu RP z 13.07.2018 r. w sprawie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, w której podniesiono, że celem poprawki jest przyznanie sędziom SN, NSA i TK, w tym sędziom w stanie spoczynku, prawa do dożywotniego zatrudnienia na uczelni w charakterze nauczycieli akademickich, tak by wzmocnić ich niezależność. O zbadanie zgodności tego przepisu z art. 121 ust. 2 zdanie pierwsze, art. 118 ust. 1, art. 32 ust. 1 zdanie pierwsze oraz art. 70 ust. 5 Konstytucji RP wniósł do Trybunału Konstytucyjnego Prezydent RP<sup>83</sup>. Krytyczne zdanie na temat przepisu przedstawił także Rzecznik Praw Obywatelskich RP w liście<sup>84</sup> skierowanym do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, zarzucając mu w szczególności naruszenie zasady autonomii uczelni przez ograniczenie im możliwości prowadzenia własnej polityki kadrowej w zakresie zatrudniania nauczycieli akademickich albo rozwiązywania z nimi stosunku pracy, w związku z negatywną oceną ich pracy.

Podzielając tego rodzaju zastrzeżenia, można ponadto zauważyć, że umiejscowienie przepisu w rozdziale 5 p.s.w.n. „Pracownicy uczelni”, pomiędzy normą o wykonywaniu czynności z zakresu prawa pracy a regulacją dotyczącą legitymacji służbowej nauczyciela akademickiego, sprawia wrażenie przypadkowości i wzmacnia krytyczne głosy na temat wadliwości legislacyjnego wymiaru włączenia art. 121a do ustawy.

1.2. Komentowany przepis wprowadza w obszarze akademickiego prawa pracy trzy mechanizmy. Po pierwsze ustala nowy zakres, dotychczas nieobecny nie tylko w prawie o szkolnictwie wyższym, szczególnej ochrony trwałości stosunku pracy, po drugie wprowadza mechanizm przekształcania rodzaju umowy o pracę z terminowej na umowę na czas nieokreślony, po trzecie konstytuuje przesłankę wygaśnięcia umowy o pracę nauczyciela akademickiego, niewystępującą w katalogu sformułowanym w art. 124 p.s.w.n.

1.3. Choć *ratio legis* komentowanej regulacji zmierza według jej autorów do wzmocnienia niezależności sędziów SN, NSA oraz TK, to analiza art. 121a p.s.w.n. winna być skoncentrowana w wymiarze pracowniczym na powiązaniu z zatrudnieniem w charakterze nauczyciela akademickiego w uczelni, co w oczywisty sposób zmierza do zagadnienia szczególnej ochrony trwałości stosunku pracy<sup>85</sup>, która przysługuje ze względu na sytuację osobistą pracownika bądź w związku z pełnionymi przez niego funkcjami społecznymi lub państwowymi, bądź też z uwagi na fakt, że pracownik znajduje się w okresie ochronnym<sup>86</sup>. Odwołując się do ustaleń doktryny prawa pracy, należy przyjąć, że ochrona ta polega w istocie na wprowadzeniu ograniczeń możliwości składania oświadczenia o wypowiedzeniu stosunku pracy, które mogą polegać na niedopuszczalności (zakazie) rozwiązania stosunku pracy w określonym momencie bądź na możliwości tego rodzaju działania, ale pod warunkiem uchylenia takiej niemożliwości na skutek zgody właściwego organu<sup>87</sup>. Dokonując podziału przypadków szczególnej ochro-

<sup>83</sup> Wniosek Prezydenta RP z 30.01.2019 r.

<sup>84</sup> Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich nr VII.7033.28.2018.AMB.

<sup>85</sup> Na temat szczególnej ochrony zob. zwłaszcza L. Florek, *Zakazy wypowiedzenia umowy o pracę*, Warszawa 1975; A. Dubowik, *Szczególna ochrona przed wypowiedzeniem stosunku pracy*, PiZS 1997/3, s. 24 i n.; A. Dubowik, *Wybrane problemy ochrony przed wypowiedzeniem stosunku pracy po nowelizacji kodeksu pracy*, PiZS 1997/2, s. 19 i n.

<sup>86</sup> Por. L. Florek, T. Zieliński, *Prawo pracy*, Warszawa 2008, s. 95; Z. Salwa, *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2004, s. 127.

<sup>87</sup> Por. D. Dörre-Nowak [w:] *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, red. K.W. Baran, Warszawa 2013, s. 203.

ny trwałości stosunku pracy, można wyodrębnić co do zasady dwie ich grupy, tj. związane z sytuacją osobistą i rodzinną pracownika oraz wynikające z pełnienia różnorodnych funkcji<sup>88</sup>. W pierwszej grupie norm, które, formułując zakazy wypowiedzania umowy o pracę, odwołują się do sytuacji rodzinnej i osobistej pracownika, kluczowe znaczenie nadaje się w literaturze przepisom związanym z ochroną przedemerytalną<sup>89</sup>, nieobecnością w pracy z usprawiedliwionych przyczyn<sup>90</sup> oraz rodzicielstwem<sup>91</sup>. Mechanizm ochrony trwałości stosunku pracy w kontekście pełnionych funkcji ma charakter zrelatywizowany w tym znaczeniu, że działa tylko w okresie pełnienia określonej funkcji oraz tylko wtedy, gdy właściwy organ nie wyrazi zgody<sup>92</sup> na rozwiązanie bądź przekształcenie stosunku pracy. Warto jednak podkreślić, że odmowne stanowisko właściwego organu jest dla pracodawcy wiążące, co wynika ze stanowczego charakteru tego typu uprawnień właściwych podmiotów. Ważne jednak jest to, by ochrona nie była nadużywana<sup>93</sup>. Stosując technikę egzemplifikacji, w grupie przepisów wprowadzających ograniczenia dopuszczalności wypowiedzenia umowy o pracę w związku z pełnioną funkcją można wskazać te, które wiążą się z ochroną związkową, członkostwem w radzie pracowniczej, pełnieniem roli społecznego inspektora pracy czy wykonywaniem mandatu radnego.

W komentowanym przepisie ustawodawca konstruuje nowy wymiar szczególnej ochrony trwałości stosunku pracy, który polega na wprowadzeniu bezwzględnego zakazu rozwiązania umowy o pracę z nauczycielem akademickim, który pełni funkcję sędziego SN, NSA lub TK, a także zmiany warunków jego zatrudnienia. Zakaz ten nie jest ograniczony w żaden sposób, w szczególności nie uchyla go zgoda jakiegokolwiek ciała czy organu funkcjonującego w strukturze Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego czy Trybunału Konstytucyjnego.

<sup>88</sup> Por. A.M. Świątkowski, *Polskie prawo pracy*, Warszawa 2014, s. 152. Na temat ochrony związanej z pełnieniem funkcji zob. w szczególności A. Dral, *Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy pracowników pełniących funkcje społeczne i obywatelskie – próba oceny obecnych rozwiązań i uwagi de lege ferenda*, PiZS 1996/11, s. 58 i n.; S. Giziński, *Z problematyki prawnej ochrony stosunku pracy działaczy związkowych*, „Radca Prawny” 2000/6, s. 110 i n.

<sup>89</sup> Na ten temat zob. w szczególności M. Łajeczko, K. Tymorek, *Ochrona pracownika w wieku przedemerytalnym*, Sł. Prac. 2000/2, s. 1 i n.; R. Sadlik, *Ochrona pracowników w wieku przedemerytalnym*, Pr. Pracy 2004/9, s. 23 i n.; K. Kalata, *Skuteczność kodeksowej ochrony przedemerytalnej*, PiZS 2013/1, s. 10 i n.

<sup>90</sup> Na ten temat zob. w szczególności A. Gwarek, M. Skibicka-Ghaley, *Usprawiedliwiona nieobecność w pracy*, Warszawa 1999; M. Mrozowska, *Wypowiedzenie w czasie choroby*, Pr. Pracy 1996/5, s. 22 i n.; E. Szeplińska, *Usprawiedliwiona nieobecność jako przesłanka uzasadniająca wypowiedzenie umowy o pracę*, PiZS 2001/4, s. 27 i n.

<sup>91</sup> Na ten temat zob. w szczególności I. Boruta, *Funkcje uprawnień przyznanych pracownikom w związku z macierzyństwem*, Łódź 1993; W. Muszalski, *Zasady zatrudniania i zwalniania kobiet*, Warszawa 1993; U. Jackowiak, *Sytuacja pracowniczka kobiet*, Gdańsk 1994; T. Liszcz, *Ochrona pracy kobiet i pracowników wychowujących dzieci – propozycje zmian*, PiZS 1989/1, s. 22 i n.; T. Bińczycka, *Ochrona kobiet w ciąży i w okresie macierzyństwa w prawie wspólnotowym i w polskim ustawodawstwie pracy*, PiZS 1998/5, s. 13 i n.; B. Lenart, *Szczególna ochrona pracy w związku z rodzicielstwem (ochrona trwałości zatrudnienia w okresie ciąży i urlopu macierzyńskiego)*, cz. I, Sł. Prac. 2003/3, s. 13 i n.; B. Lenart, *Szczególna ochrona pracy w związku z rodzicielstwem (ochrona trwałości zatrudnienia w okresie ciąży i urlopu macierzyńskiego)*, cz. II, Sł. Prac. 2003/4, s. 19 i n.; B. Lenart, *Szczególna ochrona pracy w związku z rodzicielstwem (ochrona trwałości zatrudnienia w okresie ciąży i urlopu macierzyńskiego)*, cz. I, Sł. Prac. 2003/5, s. 21 i n.; J. Strusińska-Żukowska, *Ochrona pracy kobiet*, Pr. Pracy 2005/7–8, s. 3 i n.

<sup>92</sup> Na ten temat zob. B. Cudowski, *Zgoda na rozwiązanie stosunku pracy z działaczem związkowym*, PS 1998/7–8, s. 159 i n.

<sup>93</sup> Na ten temat zob. wyrok SN z 27.02.1997 r., I PKN 17/97, OSNP 1997/21, poz. 416, w którym zauważono, że „(...) utworzenie związku zawodowego w celu uzyskania szczególnej ochrony trwałości stosunku pracy przez pracowników, którzy wskutek restrukturyzacji pracodawcy otrzymali wypowiedzenie umów o pracę jest nadużyciem wolności związkowej i prowadzi do oceny, że roszczenie pracownika żądającego przywrócenia do pracy, który w ten sposób uzyskał szczególną ochronę z art. 32 ustawy o związkach zawodowych, jako sprzeczne ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa nie podlega ochronie”; wyrok SN z 30.01.2008 r., I PK 198/07, MPP 2008/6, s. 316; wyrok SN z 23.02.2005 r., II PK 201/04, OSNP 2005/21, poz. 333.

Choć literalne brzmienie art. 121a ust. 1 p.s.w.n., postrzegane przez pryzmat dyrektywy interpretacyjnej *lege non distinguente*, prowadzi do wniosku, że rozwiązanie lub zmiana stosunku pracy nie może być tu skutkiem jakiegokolwiek czynności prawnej, w tym także o charakterze dwustronnym, to względy celowościowe przekonują o dopuszczeniu rozwiązania stosunku pracy nauczyciela akademickiego, pełniącego funkcję sędziego SN, NSA lub TK, w drodze oświadczenia złożonego przez samego nauczyciela akademickiego, a także zmiany lub rozwiązania stosunku pracy w trybie porozumienia stron. Wniosek przeciwny stałby w odniesieniu do rozwiązania stosunku pracy w wyraźnej opozycji względem wyrażonej w Konstytucji RP zasady wolności pracy, w której mieści się także respektowanie woli pozostawania w stosunku pracy przez zatrudnionego. Ochrona szczególna konstruowana w komentowanym przepisie dotyczy zakazu rozwiązania stosunku pracy przez pracodawcę zarówno w trybie wypowiedzenia, jak i w trybie rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia oraz zmiany warunków zatrudnienia w drodze wypowiedzenia zmieniającego.

Jedynymi przesłankami, które uchylają ochronę trwałości stosunku pracy przewidzianą w komentowanym przepisie są: utrata urzędu sędziego albo utrata uprawnienia do stanu sędziowskiego przez nauczyciela akademickiego będącego sędzią SN, NSA lub TK, przy czym w takich okolicznościach, zgodnie z art. 121a ust. 4 p.s.w.n., następuje wygaśnięcie umowy o pracę, chyba że sam zainteresowany zrzekł się takiego statusu, o czym mowa niżej.

W odniesieniu do zmiany warunków zatrudnienia nauczyciela akademickiego pełniącego funkcję sędziego SN, NSA lub TK konstrukcja przepisu budzi poważne wątpliwości także w innym wymiarze. Można bowiem sobie wyobrazić sytuację, w której modyfikacja miałaby charakter zmiany na korzyść pracownika, choćby przez zwiększenie wynagrodzenia, które może wynikać ze zmiany obowiązujących przepisów, także zakładowych. Wykluczone z uwagi na kategorię brzmienia przepisu będzie w tej sytuacji zastosowanie konstrukcji wypowiedzenia zmieniającego. Wyłączenie w tym zakresie zastosowania przez strony stosunku pracy dwustronnego porozumienia stwarzałoby stan, w którym regulacja z pozoru uprzywilejowująca nauczycieli akademickich pełniących funkcję sędziego SN, NSA lub TK, stawiałaby ich w sytuacji mniej korzystnej w porównaniu z innymi zatrudnionymi w charakterze nauczycieli akademickich.

Co istotne, dla konstrukcji szczególnej ochrony przed rozwiązaniem lub zmianą stosunku pracy nauczyciela akademickiego pełniącego funkcję sędziego SN, NSA lub TK, indyferentny wymiar mają okoliczności, które uzasadniałyby tego rodzaju czynności pracodawcy. W szczególności bez wpływu na tego rodzaju możliwości pracodawcy będzie mieć efekt oceny, której podlegają wszyscy nauczyciele akademicy. Nawet zatem, gdy ocena pracy dydaktycznej albo badawczej tego nauczyciela będzie negatywna, zgodnie z wolą ustawodawcy wyrażoną w komentowanym przepisie wyłączone będą możliwości przekształcenia lub rozwiązania stosunku pracy w drodze czynności pracodawcy. Co istotne, dotyczy to także sytuacji ponownej negatywnej oceny, z którą ustawa wiąże konstrukcję obligatoryjnego wypowiedzenia stosunku pracy. Już te spostrzeżenia, wzmacniane niżej prowadzonymi rozważaniami o braku związku pełnienia funkcji sędziego Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego z zatrudnieniem w charakterze nauczyciela akademickiego, są podstawą do sformułowania tezy, że różnicowanie w grupie nauczycieli akademickich w oparciu o faktory przewidziane w art. 121a p.s.w.n. nie spełnia definicyjnych wymogów dyferencjacji i nie może być traktowane jako różnicowanie o charakterze uzasadnionym względami podmiotowymi czy przedmiotowymi. Co więcej, także i względy funkcjonalne nie mogą stać się podstawą do konstruowania tego typu odmienności, brak bowiem związku pełnionych funkcji z zatrudnieniem w uczelni w charakterze nauczyciela akademickiego. W tym kontekście

na pełną aprobatę zasługuje pogląd wyrażony w wyroku SN z 25.04.2024 r.<sup>94</sup>, w którym Sąd dopuszcza odmowę zastosowania komentowanej normy w zakresie szczególnej ochrony nauczyciela akademickiego będącego sędzią NSA. Jak się podnosi w przywołanym orzeczeniu, tego rodzaju opcja nie narusza art. 8 ust. 2 Konstytucji RP, a wręcz przeciwnie, sprzeciwia się nieuprawnionemu prymatowi ustawy nad Konstytucją RP. Nie ingeruje w „żadne prawa nabyte”, bo tego rodzaju ochrona nie może prowadzić do wypaczenia instytucji ustanienia zatrudnienia na gruncie prawa pracy, zwłaszcza gdy pracownik (tu nauczyciel akademicki) nie wywiązuje się ze swoich podstawowych obowiązków (dydaktycznych i naukowych). W tej sytuacji naruszenie Konstytucji RP jest widoczne już na tle tekstu ustawy, która zawiera normy niedające się pogodzić z normami, zasadami czy wartościami konstytucyjnymi, niezależnie od stosowanych metod wykładni. Celem uzyskania szczególnej ochrony trwałości stosunku zatrudnienia przez pracowników nie jest i być nie może uniemożliwienie rozwiązania stosunku pracy z pracownikiem, który nie wykonuje swoich obowiązków w sposób sumienny i staranny, zgodnie z treścią zobowiązania. Chodzi zatem o ochronę tych pracowników, którzy z racji na swoją aktywność, związaną z pełnieniem określonej funkcji, są szczególnie narażeni na konflikty z pracodawcą, a w konsekwencji mogą być narażeni na działania niekorzystnie zmieniające ich warunki pracy lub płacy albo utratę zatrudnienia. Nie jest aprobowana (i nie może być akceptowana) sytuacja, w której nauczyciel akademicki (będący sędzią NSA) narusza swoje obowiązki pracownicze, a jednocześnie oczekuje objęcia go szczególną ochroną trwałości stosunku pracy. Taki układ zależności wyklucza powoływanie się przez niego na zasady współżycia społecznego. W innym wypadku dochodzi do paradoksalnej sytuacji, w której ustawodawca (w 2018 r.) permanentnie krytykujący nadmierne prawa sędziów w wymiarze sprawiedliwości, sam tworzy konkretne przykłady „nadmierznej kasty”, której ustanawia nadzwyczajne przywileje, nieznanne do tej pory w systemie prawa, skoro obejmuje „parasolem ochronnym” określoną grupę podmiotów, mimo braku jakichkolwiek podstaw aksjologicznych ku temu (w tym także braku jakiegokolwiek tradycji tego typu przywileju). Tego rodzaju konstrukcja rodzi nie tylko jej niekonstytucyjność, lecz również stanowi zupełnie nieproporcjonalną ingerencję w autonomię uczelni wyższej (w zakresie kreowania polityki kadrowej, w szczególności przez wyłączenie możliwości albo obowiązku rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem akademickim, którego praca została oceniona negatywnie). Nadto Sąd zwraca uwagę na fakt, że istnieje wyraźna wewnętrzna sprzeczność między obowiązkiem rozwiązania stosunku pracy z nauczycielem akademickim, który otrzymał dwie oceny negatywne, a treścią art. 121a ust. 1 ustawy z 20.07.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Autonomia uczelni wyższej jako wartość konstytucyjna, sprzeciwia się nakładaniu w drodze innych ustaw *a priori* zakazów rozwiązywania stosunków pracy z nauczycielami akademickimi, którzy swoją postawą sprzeniewierzają się podstawowym obowiązkom naukowym i dydaktycznym. Aprobowanie zaś takich postaw godzi w dobre imię uczelni i działa demoralizująco na studentów, narażając jednocześnie władze uczelni na odpowiedzialność za niewykonanie jednego z podstawowych zadań, jakim jest kształcenie studentów, w tym realizacja ich prawa do otrzymania rzetelnego i użytecznego wykształcenia. Autonomia nie powinna być przeciwstawiana właściwie rozumianym interesom państwa.

- 1.4. Drugim elementem wymiaru przedmiotowego komentowanego przepisu jest przewidziany w ust. 2 nakaz przekształcenia umowy o pracę na czas określony zawartej z nauczycielem akademickim w bezterminową umowę o pracę. Przesłanką realizacji tego rodzaju mechanizmu

<sup>94</sup> I PSKP 13/23.

jest objęcie przez nauczyciela akademickiego, pozostającego w terminowym stosunku pracy z uczelnią, funkcji sędziego SN, NSA lub TK. Co istotne, z brzmienia przepisu, w którym użyto zwrotu „staje się”, można wnosić, że skutek taki następuje *ex lege*. W przypadku zatem, gdy opisana przesłanka się ziści, nawet ewentualna bierność w tym zakresie po stronie rektora uczelni nie będzie wpływać na fakt, że od chwili objęcia funkcji sędziego SN, NSA lub TK nauczyciel akademicki będzie zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony.

Opisany mechanizm pozostaje w ewidentnej korelacji z przedstawionym wyżej mechanizmem ochrony szczególnej przed rozwiązaniem stosunku pracy, utrzymywanie bowiem stanu zatrudnienia w terminowym stosunku pracy umożliwiałoby rozwiązanie umowy o pracę z upływem czasu, na jaki została zawarta (art. 30 § 1 pkt 4 k.p.). Ustawodawca mógł jednak posłużyć się w tym miejscu innym mechanizmem, znanym regulacji prawa pracy, tj. przedłużeniem czasu trwania umowy o pracę. Należy jednak podkreślić, że niezależnie od tego, która z konstrukcji jest stosowana, przyjęte rozwiązanie należy ocenić krytycznie, w oczywisty sposób bowiem wkracza ono w sferę autonomii uczelni w wymiarze kreowania polityki zatrudnienia osób w charakterze nauczycieli akademickich, w tym także w odniesieniu do przepisów określających rodzaj umowy o pracę zawartej z nauczycielem akademickim.

- 1.5. Zgodnie z art. 121a ust. 4 p.s.w.n. umowa o pracę nauczyciela akademickiego, pełniącego funkcję sędziego SN, NSA lub TK, który utracił urząd sędziego albo utracił uprawnienie do stanu spoczynku wygasa, z wyłączeniem sytuacji zrzeczenia się urzędu sędziego albo uprawnienia do stanu spoczynku.

Okoliczności utraty urzędu sędziego albo sędziego w stanie spoczynku określają przepisy odpowiednich ustaw ustrojowych. Zgodnie z art. 36 § 1 ustawy z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym<sup>95</sup> stosunek służbowy sędziego SN wygasa w przypadku: śmierci; zrzeczenia się pełnienia urzędu na stanowisku sędziego SN lub statusu sędziego w stanie spoczynku; prawomocnego wyroku skazującego sędziego za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe lub warunkowo umarzającego postępowanie karne w sprawie popełnienia przestępstwa umyślnego ściganego z oskarżenia publicznego lub umyślnego przestępstwa skarbowego; prawomocnego orzeczenia przez sąd środka karnego w postaci pozbawienia praw publicznych lub zakazu zajmowania stanowiska sędziego; prawomocnego orzeczenia sądu dyscyplinarnego o złożeniu sędziego z urzędu; utraty obywatelstwa polskiego; nabycia obywatelstwa obcego państwa, chyba że sędzia zrzekł się tego obywatelstwa w terminie 30 dni od dnia jego nabycia; stwierdzenia, że pełnił służbę, pracował lub był współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa, wymienionych w art. 5 ustawy z 18.12.1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu<sup>96</sup>. Zgodnie z odesłaniem z art. 49 ustawy z 25.07.2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych<sup>97</sup> te same okoliczności będą decydować o wygaśnięciu stosunku służbowego sędziów NSA. Wygaśnięcie mandatu sędziego TK przed upływem kadencji, zgodnie z art. 18 ustawy z 30.11.2016 r. o statusie sędziów Trybunału Konstytucyjnego<sup>98</sup>, następuje w przypadku: śmierci sędziego TK; zrzeczenia się przez sędziego TK urzędu; skazania sędziego TK prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe; prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego o złożeniu

<sup>95</sup> Dz.U. z 2024 r. poz. 622.

<sup>96</sup> Dz.U. z 2023 r. poz. 102.

<sup>97</sup> Dz.U. z 2024 r. poz. 1267.

<sup>98</sup> Dz.U. z 2018 r. poz. 1422.

sędziego TK z urzędu. Nadto, zgodnie z art. 36 powołanej ustawy, utrata statusu sędziego TK w stanie spoczynku następuje w przypadku: zrzeczenia się przez sędziego TK w stanie spoczynku tego statusu; skazania sędziego TK w stanie spoczynku prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe; prawomocnego orzeczenia dyscyplinarnego o pozbawieniu sędziego TK w stanie spoczynku tego statusu.

Przywołane okoliczności spowodują wygaśnięcie stosunku pracy nauczyciela akademickiego w trybie art. 121a ust. 4 p.s.w.n., co skłania do co najmniej dwóch refleksji. Po pierwsze, mechanizm taki potwierdza w istocie tezę o ograniczeniu autonomii uczelni w sferze polityki kadrowej, bo co prawda uchyla ochronę szczególną trwałości stosunku pracy nauczyciela akademickiego zdefiniowaną w komentowanym przepisie, ale z drugiej strony uniemożliwia kontynuację zatrudnienia tego nauczyciela akademickiego, skutek prawny bowiem w postaci wygaśnięcia stosunku pracy nastąpi *ex lege*. Stanie się tak nawet wówczas, gdy zatrudniony sędzia SN, NSA lub TK był pozytywnie oceniany i uczelnia byłaby zainteresowana kontynuacją zatrudnienia. Oczywiście nic nie stoi na przeszkodzie, by po stwierdzeniu wygaśnięcia stosunku pracy w trybie analizowanego przepisu nastąpiło ponowne nawiązanie stosunku pracy z byłym już sędzią SN, NSA lub TK, przy czym wówczas obowiązkiem uczelni będzie respektowanie przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce regulujących kwestie związane z zatrudnieniem nauczycieli akademickich. Wydaje się, że sens tego rodzaju konstrukcji prawnej w obszarze akademickiego prawa pracy jest co najmniej wątpliwy. I nie zmienia tego fakt, że przesłanki utraty urzędu sędziego lub sędziego w stanie spoczynku SN, NSA lub TK wykazują analogię z przesłanką wygaśnięcia stosunku pracy nauczyciela akademickiego w związku z utratą przymiotów ujętych w katalogu rygorów selekcyjnych, nie są one bowiem w pełni tożsame. Tego rodzaju mechanizm ustawowy poszerzenia katalogu zdarzeń powodujących wygaśnięcie stosunku pracy nauczyciela akademickiego, bez związku z wymiarem szkolnictwa wyższego, wykracza poza materię akademicką, a przez to wydaje się nieuprawniony. Po drugie, warto zauważyć, że wygaśnięcie stosunku pracy z uczelnią w opisanych okolicznościach utraty statusu sędziego lub sędziego w stanie spoczynku SN, NSA lub TK stanowi dodatkową dolegliwość dla osoby pełniącej uprzednio funkcję sędziego, nieprzewidzianą w zakresie jego odpowiedzialności dyscyplinarnej. Takie ujęcie wpływu zdarzeń ze sfery jurydycznej na niezależny od niej stosunek pracy w uczelni można traktować w kategoriach bezprawnego ograniczenia przez ustawodawcę zasady wolności pracy, przewidzianej w art. 65 Konstytucji RP.

Jedynie zrzeczenie się funkcji sędziego lub sędziego w stanie spoczynku SN, NSA lub TK nie wywoła skutku prawnego w postaci wygaśnięcia jego stosunku pracy w uczelni, zatrudniając go w chwili złożenia takiego oświadczenia. *Ratio legis* takiego rozwiązania podyktowane jest zapewne wskazaniem wyżej związaniem przesłanek wygaśnięcia stosunku służbowego sędziego SN lub NSA i wygaśnięciem mandatu sędziego TK lub utraty statusu sędziego TK w stanie spoczynku z rygorami selekcyjnymi przewidzianymi dla zatrudnienia w charakterze nauczyciela akademickiego. Zrzeczenie się funkcji sędziego lub sędziego w stanie spoczynku powoduje jednocześnie uchylenie szczególnej ochrony trwałości jego stosunku pracy z uczelnią, co oznacza, że z tą chwilą możliwe będzie złożenie oświadczenia przez uczelnię o rozwiązaniu tego stosunku pracy za wypowiedzeniem lub bez wypowiedzenia, a także przekształcenie jego treści w trybie przewidzianym w Prawie o szkolnictwie wyższym i nauce oraz w Kodeksie pracy.

2. W wymiarze podmiotowym komentowany przepis odnosi się do osób zatrudnionych w charakterze nauczycieli akademickich w uczelni, przy czym rodzaj szkoły wyższej ma tu charakter

indyferentny. Brzmienie przepisu prowadzi do wniosku, że dotyczy on zarówno nauczycieli akademickich, którzy w trakcie trwania stosunku pracy objęli urząd sędziego SN, NSA lub TK, jak i do osób, które posiadały taki status w chwili nawiązywania z nimi stosunku pracy. Takie ujęcie może w praktyce powodować, że nawiązanie stosunku pracy z osobą pełniącą funkcję sędziego SN, NSA lub TK będzie następowało nader rzadko z uwagi na regulację opisaną wyżej szczególnej ochrony trwałości tego stosunku pracy. Należy jednak podkreślić, że odmowa zatrudnienia jedynie w oparciu o tego rodzaju argumenty może być rozpatrywana w kategoriach dyskryminacji lub nierównego traktowania.

Co istotne, komentowana regulacja dotyczy literalnie jedynie nauczycieli akademickich zatrudnionych na podstawie umowy o pracę, co rodzi pytanie o status nauczycieli akademickich mianowanych, pełniących funkcję sędziego Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego lub Trybunału Konstytucyjnego. Choć już poprzednio obowiązująca ustawa z 27.07.2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym ograniczyła konstrukcję nominacyjnych stosunków pracy, to zgodnie z art. 248 ust. 1 p.w.p.s.w.n. pracownicy uczelni zatrudnieni na podstawie mianowania w dniu wejścia w życie komentowanej ustawy pozostają zatrudnieni w tej samej formie i na ten sam okres, co jednoznacznie wskazuje, że dyferencjacja w odniesieniu do podstawy nawiązania stosunku pracy w grupie nauczycieli akademickich będzie utrzymana, przy czym mianowanie będzie stanowić podstawę zatrudnienia dla stosunków pracy nawiązanych przed 1.10.2018 r. W myśl art. 248 ust. 2 p.w.p.s.w.n. do mianowanych nauczycieli akademickich będą w dalszym ciągu stosowane przepisy nieobowiązującego już Prawa o szkolnictwie wyższym z 2005 r., dotyczące mianowania. Brak jednak w przywołanym przepisie konstrukcji odniesienia do tych nauczycieli akademickich z treści komentowanego przepisu, co skłania do wyrażenia poglądu, że w stosunku do nich mechanizm art. 121a p.s.w.n. nie znajdzie zastosowania. Można byłoby przypuszczać, że jest to ewidentne przeoczenie ustawodawcy, tym bardziej że w grupie nauczycieli akademickich pełniących funkcję sędziego SN, NSA lub TK na dzień wejścia w życie Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce mianowanie było dominującą podstawą nawiązania stosunku pracy, co ma bezpośredni związek z ograniczeniem stosunków z nominacji do osób samodzielnych naukowo lub posiadających tytuł naukowy w okresie obowiązywania przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym z 2005 r. Problem należy jednak rozpatrywać w szerszym kontekście, związanym ze stosowaniem przepisów ochrony szczególnej do stosunków pracy z mianowania. W doktrynie brak jednolitego stanowiska w analizowanej kwestii. Z jednej strony można spotkać pogląd<sup>99</sup> odrzucający dosłowne odczytywanie norm Kodeksu pracy, stanowiących w przedmiotowym zakresie o ochronie umownego stosunku pracy, rozciągający tę ochronę także na stosunki z mianowania, gdzie dowodzi się, że dosłowne odczytywanie przepisów Kodeksu pracy prowadziłoby do wniosku zbyt daleko idącego i sprzecznego z logiką ustawy, bo stawiającego pracowników z nominacji w sytuacji gorszej niż pracowników umownych. Z drugiej strony, dając pierwszeństwo dyrektywom wykładni językowej, dowodzi się, że milczenie ustawodawcy można traktować jako sposób jego wypowiedzi, a przepisy dotyczące umów o pracę, a nie stosunków pracy, nie mogą być stosowane do stosunków z mianowania bez wyraźnego upoważnienia ustawowego, z wyjątkiem ochrony stosunku pracy kobiet w ciąży i w okresie macierzyństwa, która ma wymiar

<sup>99</sup> Zob. H. Szewczyk, *Zagadnienie wzmoczonej ochrony przed wypowiedzeniem stosunku pracy z mianowania urzędnikowi służby cywilnej*, PiZS 2001/11, s. 24 i n. Por. też M. Raczkowski, *Szczególna ochrona trwałości stosunku pracy nauczyciela akademickiego* [w:] *Zatrudnienie nauczycieli akademickich*, red. W. Sanetra, Warszawa 2015, gdzie autor konstatuje, że dopuszczalność stosowania przepisów o ochronie szczególnej do nauczycieli akademickich mianowanych można wywieść już z treści art. 5 k.p., chyba że przepis przewiduje obowiązek rozwiązania stosunku pracy lub gdy sprawa została uregulowana inaczej w pragmatyce szkolnictwa wyższego.

uniwersalny, bo wynikający z art. 71 ust. 2 Konstytucji RP<sup>100</sup>. Również judykatura nie zajmuje w tej sprawie jednolitego stanowiska<sup>101</sup>. Wydaje się, że na gruncie akademickiego prawa pracy, determinowanego w analizowanym zakresie przepisami Prawa o szkolnictwie wyższym z 2005 r., jako bardziej przekonujące można traktować stanowisko dopuszczające możliwość stosowania norm Kodeksu pracy o zakazach wypowiedzania umowy o pracę do nominacyjnych stosunków pracy, a przez odwołanie z art. 147 ust. 1 p.s.w.n. – także regulacji art. 121a p.s.w.n. Skoro bowiem argumentem przeciwników tego rodzaju opcji jest i to, że pragmatyki zawierają regulacje zapewniające wzmoczoną ochronę stosunku pracy z mianowania jako swego rodzaju rekompensatę z tytułu niestosowania przepisów o ochronie szczególnej z Kodeksu pracy<sup>102</sup>, to zasadnie jawi się zauważyć, że Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce jest pozbawione tak rozumianej klasycznej wzmoczonej ochrony nauczycieli mianowanych.

Mariusz Lekston

#### Art. 122. [Legitymacja służbowa]

1. Rektor, na wniosek nauczyciela akademickiego, wydaje mu legitymację służbową.

2. Uczelnia pobiera opłatę za wydanie legitymacji służbowej w wysokości nie większej niż koszt jej wytworzenia.

3. Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki określi, w drodze rozporządzenia, wzór legitymacji służbowej oraz sposób potwierdzania jej ważności, mając na uwadze potrzebę poświadczenia zatrudnienia nauczyciela akademickiego.

1. Komentowany przepis reguluje problem legitymacji służbowej nauczyciela akademickiego, tj. dokumentu potwierdzającego zatrudnienie w uczelni, przy czym w wymiarze sfery szkolnictwa wyższego niezależnie od jej publicznego albo niepublicznego charakteru. Tego rodzaju definicja implikuje wniosek, że legitymacja służbowa nauczyciela akademickiego jest dokumentem zachowującym ważność w okresie zatrudnienia danej osoby w charakterze nauczyciela akademickiego, z tym że rodzaj grupy stanowisk, jak i samego stanowiska zajmowanego przez daną osobę pozostaje w tym kontekście bez znaczenia. Podobnie indyferentny charakter ma wymiar czasu pracy, podstawa nawiązania stosunku pracy, zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony oraz zatrudnienie w podstawowym czy dodatkowym miejscu pracy. W związku z faktem, że legitymacja potwierdza pozostawanie danej osoby w zatrudnieniu w charakterze nauczyciela akademickiego, powinna być zwrócona w chwilę ustania stosunku pracy.
2. Legitymacja służbowa nauczyciela akademickiego jest wydawana na jego wniosek, co wynika wprost z wykładni tekstualnej art. 122 ust. 1 p.s.w.n., a nie z urzędu, z chwilą zatrudnienia w charakterze nauczyciela akademickiego. Choć komentowany przepis oraz przepisy rozporządzenia wykonawczego nie określają formy wniosku nauczyciela akademickiego w sprawie wydania legitymacji, można założyć, że problem ten powinien być uregulowany w przepisach

<sup>100</sup> Zob. Z. Sypniewski, *Wypowiedzenie stosunku pracy z mianowania*, PiZS 1979/4, s. 29 i n.; J. Stelina, *Charakter prawny stosunku pracy z mianowania*, Gdańsk 2005, s. 187; E. Mazurczak-Jasińska, *Rozwiązanie stosunku pracy z mianowania*, Warszawa 2010, s. 67; E. Mazurczak-Jasińska, *O możliwości stosowania regulacji Kodeksu pracy dotyczących szczególnej ochrony trwałości zatrudnienia w pracowniczych stosunkach służbowych*, MPP 2014/7, s. 346–347.

<sup>101</sup> Zob. wyrok SN z 7.12.2006 r., I PZP 4/06, OSNP 2007/7–8, poz. 89; wyrok SN z 16.04.2003 r., I PK 91/02, Pr. Pracy. 2003/12, s. 35; a z drugiej strony wyrok SN z 6.03.2006 r., II PK 218/05, OSNP 2007/1–2, poz. 11.

<sup>102</sup> Tak E. Mazurczak-Jasińska, *Rozwiązanie...*, s. 67–68.